

ZONDAG 34

Over de Wet Gods.

Vraag 92. Hoe luidt de Wet des Heeren?

Antwoord. God sprak al deze woorden, Ex. 20 : 1-17, Deut. 5 : 6-21. „Ik ben de HEERE uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.

Het eerste gebod.

Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Het tweede gebod.

Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen dat boven in den hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen. Want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen die Mij liefhebben en Mijne geboden onderhouden.

Het derde gebod.

Gij zult den Naam des HEEREN uws Gods niet ijdelijk gebruiken; want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam ijdelijk gebruikt.

Het vierde gebod.

Gedenk a) den Sabbatdag, dat gij dien heiligt b). Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen welk doen, gij noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee c), noch uw vreemdeling, die in uwe poorten is d). Want in zes dagen heeft de HEERE den hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage; daarom zegende de HEERE den sabbatdag, en heiligde denzelve.

Het vijfde gebod

Eer uw vader en uw moeder e), opdat uwe dagen verlengd worden f) in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

Het zesde gebod.

Gij zult niet doodslaan.

Hel zevende gebod.

Gij zult niet echtbreken.

Het achtste gebod.

Gij zult niet stelen.

Het negende gebod.

Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

Het tiende gebod.

Gij zult niet begeren uws naasten huis g); gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets dat uws naasten is.”

- a) Deut. 5 : 12: „Onderhoud den sabbatdag.”
- b) Deut. 5 : 12: „gelijk als de HEERE uw God u geboden heeft.”
- c) Deut. 5 : 14: „noch uw os, noch uw ezel, noch enig van uw vee.”
- d) Deut. 5 : 14v.: „opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd ruste gelijk als gij. Want gij zult gedenken, dat gij een dienstknecht in Egypteland geweest zijt, en dat de HEERE uw God u vandaar heeft uitgeleid door een sterke hand en een uitgestrekte arm; daarom heeft u de HEERE uw God geboden, dat gij den sabbatdag houden zult.”
- e) Deut. 5 : 16: „gelijk als de HEERE uw God u geboden heeft.”
- f) Deut. 5 : 16: „en opdat het u welga in het land, dat u de HEERE uw God geven zal.”
- g) Deut. 5 : 21: „Gij zult niet begeren uws naasten vrouw, en zult u niet laten gelasten uws naasten huis, zijn akker, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, zijn os, noch zijn ezel, noch” enz.

Verklaring.

Nu volgt de leer van de Wet Gods, die een richtsnoer is voor de goede werken. Deze wet wordt eerst van woord tot woord meegedeeld in Vraag 92, en daarna wordt ze ingedeeld in Vraag 93. Ten derde wordt ze uitgelegd en verklaard, van Vraag 93 af, tot en met Vraag 113. Ten vierde wordt er geleerd, of men de Wet wel kan volbrengen, Vraag 114. Tenslotte wordt verklaard, wat het gebruik der Wet is, Vraag 115.

OVER DE WET VAN GOD.

Opdat heel de leer van de Wet des te beter verstaan zal worden, zullen wij de volgende Vragen verklaren.

1. Wat een wet in het algemeen is, en welk verschil er tussen de wetten bestaat.
2. Hoeveel delen of soorten er in Gods Wet zijn.
3. In hoever de Wet door Christus wel, en niet is afgeschaft.
4. Waarin de Wet, of de Tien Geboden, van het Evangelie verschilt.
5. Hoe de Tien Geboden verdeeld worden.
6. Wat de juiste betekenis van de Tien Geboden, en van elk gebod is.
7. In hoever men de Wet kan nakomen.
8. Welke het gebruik der Wet is.

1. Wat een wet in het algemeen is, en welk verschil er onder de wetten bestaat.

Een wet wordt in het Latijn *Lex* genoemd, naar het woord *legere*, d.w.z. aflezen of verkondigen, of uitzoeken en verkiezen. Met de eerste naam „lezen” komt het Hebreeuwse woord „*Thora*”, d.w.z. leer overeen, omdat de wetten afgelezen en

verkondigd worden, opdat alle mensen die mogen leren en lezen; waarom ook de onbekendheid met de wet of de rechten niemand verontschuldigt. (En men zou kunnen zeggen, dat ons Nederlandse woord „wet” daar ook zijn naam van heeft, omdat een ieder die moet weten). Met de tweede naam „verkiezen” komt het Griekse woord „*nomos*”, d.w.z. wet, overeen, genoemd naar een woord dat uitdelen betekent, omdat de wet aan een ieder, a.h.w. zijn schuldige plicht uitdeelt. En een *wet* in het algemeen is een gebod, dat eerbare dingen gebiedt, de redelijke natuur tot gehoorzaamheid verplicht, met belofte van beloning, als de gehoorzaamheid betoond, en met bedreiging van straffen, als de wet gekrenkt wordt. En zoals Plutarchus schrijft in het Boek van de *Wetten*: Een wet is een manier om goed te regeren, gericht op het beste doel, door bekwame middelen om de overtreders straffen, en de gehoorzamen beloningen voor te stellen. En figuurlijk gesproken betekent een wet soms een orde, n.l. der natuur, door God ingesteld; zoals er gezegd wordt: De natuurwet eist, dat een appel aan een boom groeit. En nog oneigenlijker noemt Paulus de erfzonde een „wet der zonde” (Rom. 7 : 2, omdat ze ons als een wet tot zondigen dwingt. De wetten zijn of menselijke of Goddelijke wetten.

De *menselijke* wetten zijn door mensen ingesteld, die bepaalde mensen verplichten tot bepaalde uiterlijke daden, waarvan in Gods wet geen gebod of verbod voorkomt, met de belofte van beloning of bedreiging van straffen, die tijdelijk of lichamelijk zijn.

Deze zijn weer burgerlijk of kerkelijk.

De *burgerlijke* wetten zijn de wetten, die door de Overheden of door een hele gemeenschap ingesteld en gegeven worden; ze bestaan uit een vaste orde, die onderhouden moet worden bij de burgerlijke regering, bij contracten, oordelen of rechten, straffen, enz.

De *kerkelijke* wetten of wetten betreffende bepaalde ceremoniën, worden door bewilliging en instemming der Kerk gemaakt, om een vaste orde te onderhouden in de kerkdienst.

De *Goddelijke* wetten zijn door God ingesteld, en betreffen enerzijds zowel Engelen als mensen, en anderzijds niet slechts alle mensen, maar ook sommigen in het bijzonder, om hen niet alleen tot uiterlijke werken te verplichten, maar ook tot innerlijke deugden en aandoeningen (of: werkzaamheden), en die niet alleen tijdelijke en lichamelijke, maar ook geestelijke en eeuwige beloningen en straffen voorstellen; en dat zijn de doeleinden, waartoe de menselijke wetten zich moeten uitstrekken.

Daarvan zijn sommige eeuwige en onveranderlijke wetten, en andere zijn veranderlijke, die echter niet dan door God alleen — door Wie ze gegeven zijn — veranderd kunnen worden; waarover in de volgende Vraag gesproken zal worden.

2. Welke de delen of soorten der Goddelijke wet zijn.

Er worden drie soorten of delen der Goddelijke Wet in de Schrift gevonden, waarin de gehele Wet van God begrepen is: de Wet der zeden of Tien Geboden, en de verklaring daarvan, de wet der ceremoniën en de burgerlijke wet, of die van het Joodse bestuur en burgerlijke regering.

De WET DER ZEDEN, of de Wet der Tien Geboden, is een *leer*, die met de eeuwige en onveranderlijke wijsheid, en met de regel der gerechtigheid die in God is, overeenkomt; ze onderscheidt wat recht en niet recht is, wat van nature bekend en de redelijke schepselen bij de schepping ingeplant is; en daarna menigmaal herhaald en verklaard is door Gods stem en Woord, lerende wat en hoedanig God is; verbindende alle redelijke schepselen tot volkomen gehoorzaamheid aan, en gelijkvormigheid met deze regel, zowel innerlijk als uiterlijk, en belovende Gods gunst en het eeuwige leven aan allen die een volkomen gehoorzaamheid bewijzen, en

verkondigende de toorn van God en de eeuwige straffen aan allen die niet volkomen ermee gelijkvormig zijn; tenzij hun vergeving der zonden en verzoening met God door de Zone Gods, de Middelaar, ten deel valt.

Overeenkomende met de onveranderlijke en eeuwige wijsheid (van God). Dat deze Wet eeuwig is, is zeker; omdat ze van het begin tot het einde der wereld altijd dezelfde blijft. Ook zijn wij geschapen, opdat wij ze zouden volbrengen; en wij zijn daarom ook weer verlost door Christus en wedergeboren door de Heilige Geest, opdat wij deze wet in dit en het toekomstige leven zouden onderhouden. Daarom noemt Johannes ze een oude leer, 1 Joh. 2 : 7: „Broeders, ik schrijf u geen nieuw gebod, maar een oud gebod, dat gij van den beginne gehad hebt.”

Daarna menigmaal herhaald. God heeft de wet der natuur, die in ons verstand ingedrukt was, menigmaal willen herhalen. 1. Omdat ze door de val verduisterd was. 2. Omdat er ook veel dingen totaal uitgewist en verloren waren. 3. Opdat de overblijfsels, die in het verstand der mensen overgebleven zijn, niet zouden gehouden worden voor slechts een ijdele waan, om dan tenslotte geheel en al uitgeblust te worden.

DE WET DER CEREMONIËN zijn die wetten, die van God door Mozes inzake de ceremoniën gegeven zijn, dat wil zeggen inzake de gewone uiterlijke handelingen of gebaren, of die in de openbare eredienst gepleegd moeten worden, met inachtneming van sommige omstandigheden, die het Joodse volk verplichten tot aan de komst van de Messias, om de Gemeente daardoor te onderscheiden van andere volken of heidenen, en opdat deze ceremoniën tekenen en voorbeelden of schaduwen zouden zijn van de geestelijke dingen, die onder het Nieuwe Testament zouden vervuld worden.

Ceremoniën worden enkele gewone en openbare uiterlijke handelingen genoemd, die menigmaal op die manier en onder gelijke omstandigheden moeten herhaald worden, hetzij ze ingesteld werden door God of door mensen, om in de uitwendige Godsverering gebruikt te worden, of om iets te betekenen, of omwille van de orde en welstand. De ceremoniën die door God ingesteld zijn, zijn een dienst Gods, maar die door mensen ingesteld zijn, behoren tot de kerkelijke orde en welstand.

DE BURGERLIJKE WETTEN waren wetten van de burgerlijke orde en regering inzake de uiterlijke handhaving der tucht, volgens beide Tafelen der Wet, onder het Joodse volk, d. w. z. inzake de orden en ambten van de magistraten, der oordelen of rechten, der contracten, straffen en scheiding der goederen, enz., die door God door middel van Mozes gegeven en ingesteld zijn tot welstand en handhaving van de burgerlijke regering onder de Joden, verpflichtende alle nakomelingen van Abraham, en hen onderscheidende van het overige menselijke geslacht, tot de komst van de Messias. Dit onderscheid van de delen der Wet Gods moet gekend en vastgehouden worden, enerzijds om het onderscheid der wetten zelf (want als men dat niet in acht neemt, dan wordt ook niet recht de kracht en bedoeling ervan verstaan); anderzijds ook, opdat men inzake het afschaffen en het gebruik der Wet beter kan oordelen en onderwezen worden.

De Wet der zeden komt geheel en al overeen met de Tien Geboden, en moet daaruit noodzakelijk bewezen kunnen worden, zodat hij, die de Tien Geboden overtreedt, ook de Wet der zeden overtreedt. Maar de wetten der ceremoniën en burgerlijke rechten, hetzij Goddelijke of menselijke (die goed zijn), die moeten wel met de Tien Geboden overeenkomen, maar zij kunnen toch niet zo noodzakelijk daaruit aangewezen worden, zoals de Wet der zeden. En zij helpen de Tien Geboden versterken, als zijnde enige uitdrukkingen van de omstandigheden. Daaruit wordt zeer goed het onderscheid van

deze delen verstaan. Want het is een andere zaak, dat iets noodzakelijk uit de Tien Geboden volgt en aangewezen kan worden, óf dat iets daarmee overeenkomt en de onderhouding ervan versterkt. Men verstaat daar ook uit, dat de Tien Geboden niets anders zijn dan een Kort begrip van de wetten der zeden, die in de ganse Schrift, zowel van het Oude als van het Nieuwe Testament overal verspreid zijn. En van deze Tien Geboden en wetten der zeden was de wet der natuur niet onderscheiden, toen de natuur nog onbedorven was. Maar nu, in de staat van de verdorven natuur, is een groot deel van de wet der natuur verduisterd, en er is nog maar een klein straaltje (letterlijk: „stukje”) daarvan in het verstand van de mensen overgebleven. Daarom is de wet der zeden of de Tien Geboden een vernieuwing en wederoprichting (= herstel) van de wet der natuur. Maar de wet der natuur, zoals ze nu in de verdorven mensen is, is alleen een deel van de Tien Geboden.

3. *Hoever de Wet door Christus afgeschaft is, en in hoever niet.*

Men antwoordt hierop veelal, dat de wet der ceremoniën en de burgerlijke wet van Mozes afgeschaft is, wat betreft haar gehoorzaamheid of naleving, en de wet der zeden, wat betreft de vloek, maar niet wat de gehoorzaamheid aangaat.

Dat de *wetten der ceremoniën en burgerlijke rechten* van het Joodse volk door de komst van Christus zo afgeschaft zijn, dat ze nu niemand meer verplichten tot gehoorzaamheid en naleving, en dat ze, wat onze tijden betreft, voor geen wetten gehouden worden, wordt als volgt bewezen.

1e. Omdat de Profeten dit onder het Oude Testament hebben geleerd, Dan. 9 : 27: „Hij (Christus n.1.) zal velen het verbond versterken één week; en in de helft der week zal Hij het slachtoffer en het spijsoffer doen ophouden”; Ps. 110 : 4: „Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizédek.”

Ten 2e. hebben Christus en de Apostelen dit onder het Nieuwe Testament nadrukkelijk verklaard, Hand. 7 : 37, Hebr. 7 : 11-13 en 18, en 8 : 8-13. En in plaats van vele getuigenissen strekt tot bewijs het besluit van het *Apostelconvent*, Hand. 15 : 28v.: „Want het heeft den Heiligen Geest en ons goed gedacht, ulieden geen meerderen last op te leggen dan deze noodzakelijke dingen”, enz.

Ten 3e. Als de oorzaken veranderd worden, dan worden ook de wetten, die uit die oorzaken voortkomen, veranderd. De oorzaken van de wetten der ceremoniën en der burgerlijke regering zijn geweest: de *ene*, opdat het Joodse volk, waaruit de Messias geboren zou worden, door deze vorm van godsdienst en regering van andere volken zou onderscheiden worden tot de komst van de Messias. De *tweede*, opdat ze voorbeelden van de Messias en van Zijn weldaden zouden zijn. Nu Christus gekomen is, hebben deze oorzaken opgehouden. Want het verschil tussen de Joden en de andere volken is weggenomen, zoals de Apostel leert in Ef. 2 : 14: „Die deze beide één gemaakt heeft, en den *middelmuur des afscheidseis* gebroken hebbende”, enz.; Gal. 6 : 15: „Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid, maar een nieuw schepsel.” En ook de betekenis der ceremoniën is door Christus vervuld, zoals geleerd wordt in Hebr. 9 : 8: „Waarmede de Heilige Geest dit beduidde, dat de weg des heiligdoms nog niet openbaar gemaakt was, zolang de eerste tabernakel nog stand had”; en Luk. 16 : 16: „De Wet en de Profeten zijn tot op Johannes”; Kol. 2 : 16v.: „Dat u dan niemand oordele in spijze of in drank, of in het stuk des feestdags of der nieuwe maan of der Sabbatten, welke zijn een schaduw der toekomstige dingen, maar het lichaam is van Christus” (Vgl. N.G.B., art. 2.

Bezwaren der Joden, waarmee zij bewijzen willen, dat de ceremoniën en burgerlijke wetten van Mozes steeds blijven moeten en nooit afgeschaft mogen worden.

Bezwaar 1. Wat altijd en eeuwig naar Gods bevel of belofte moest duren, is door Christus' komst niet afgeschaft. Maar de ceremoniën en de burgerlijke regering, of het rijk der Joden, hebben altijd en eeuwig moeten duren volgens Gods bevel en belofte. In Gen. 17 wordt de besnijdenis een eeuwig verbond genoemd. In Ex. 12 : 14 wordt bevolen, dat het Pascha gehouden zal worden tot een eeuwige inzetting. In Ps. 132 : 14 staat: „Dit is Mijn rust tot in eeuwigheid.” In Ex. 31 : 16v. staat van de Sabbat bevolen: „Dat dan de kinderen Israëls den Sabbat houden, den Sabbat onderhoudende in hunne geslachten tot een eeuwig_ verbond. Hij zal tussen Mij en tussen de kinderen Israëls een teken in eeuwigheid zijn.” In 2 Sam. 7 : 13 wordt aan David beloofd: „Ik zal den stoel zijns koninkrijks bevestigen tot in eeuwigheid”, en in vers 16: „Uw huis zal bestendig zijn en uw koninkrijk tot in eeuwigheid voor uw aangezicht; uw stoel zal vast zijn tot in eeuwigheid.” Daarom beweren de Joden, dat de ceremoniële en burgerlijke regering der Joden door Christus niet zouden worden afgeschaft.

Antwoord. 1. Het woord *altijd* of *eeuwig* heeft tweërlei betekenis. Want het betekent Of een volkomen en eindeloze eeuwigheid. En zo staat het vast, dat hetgeen God beloofd of bevolen heeft, ook eeuwig duren zal; dat wordt door Christus' komst niet afgeschaft. Of het betekent een bepaalde en eindige eeuwigheid, waarvan deze aangehaalde teksten spreken. Want daarin wordt niet een oneindige eeuwigheid der ceremoniën en des koninkrijks beloofd, maar één die duren zou tot de komst van Christus, Die na Mozes gehoord zou moeten worden. Want het Hebreeuwse woordje „*Holam*”, dat met „*eeuwigheid*”, vertaald wordt, betekent veelal in de Schrift niet een eindeloze eeuwigheid, maar een gestadigheid van een lange, maar toch bepaalde tijd. Zoals in Ex. 21 : 6: „hij zal hem eeuwiglijk dienen”, d.w.z. tot het Jubeljaar, zoals blijkt bij vergelijking van die wet mét de wet van het Jubeljaar, Lev. 15 : 40. 2. Bovendien, al gaf men al toe, dat deze teksten van een volkomen en eindeloze eeuwigheid spreken, dan is dit toch nog niet te verstaan van de voorbeelden en schaduwen zelf, maar alleen van de geestelijke dingen, die daardoor betekend worden, namelijk dat de waarheid daarvan in de Kerk eeuwig duren zal, hoewel de voorbeelden en tekenen door Christus afgeschaft worden. Want in die zin duurt nog de betekenis van de besnijdenis voort, Kol. 2. En in het Rijk van Christus is een eeuwige Sabbat, en die zal er ook zijn in het eeuwige leven, Jes. 66. Tenslotte is het rijk, van David in Christus' troon eeuwig, Luk. 1 : 32v.

Bezwaar 2. De godsdienst die de profeet Ezechiël, van hfdst. 40 tot het einde van zijn profetie beschrijft, behoort tot het Rijk van de Messias, en moet daarin onderhouden worden Maar deze godsdienst bestaat geheel en al uit voorbeelden en ceremoniën. Daarom moet ook in het Rijk van de Messias een godsdienst onderhouden worden, die uit voorbeelden en ceremoniën bestaat, en daarom moest de Joodse religie en regering door de Messias niet afgeschaft, maar weer hersteld worden.

Antwoord.

1. Het is niet helemaal waar, dat de Profeet daar alleen die godsdienst beschrijft, die tot het Rijk van de Messias behoort. Want hij beschrijft niet alleen die dienst, maar tevens ook het herstel van de dienst der ceremoniën, die in het Joodse land zou plaatshebben na de terugkeer uit de Babylonische gevangenschap, en die duren zou tot de komst van de Messias.

2. Bovendien is het ook niet waar, dat daar alleen het herstel der voorbeelden beloofd wordt, maar onder de beschrijving van de voorbeelden wordt voornamelijk de geestelijke toestand en uitnemendheid der Kerk beloofd, in het Rijk van de Messias, die in dit leven begonnen en in het toekomstige leven voltooid zou worden; hetgeen

met duidelijke bewijzen kan bewezen worden.

Want 1e. : De historie van Ezra leert, dat dit herstel niet vóór Christus' komst vervuld is. En dat ook, nadat Christus gekomen is, de toestand der Kerk niet zo uitnemend en heerlijk op aarde zijn zal, als de Joden dromen, dat laten ons de andere voorzeggingen van de Profeten geloven aangaande de nederige en verachte komst en Koninkrijk van de Messias. Dus moet of deze wederoprichting geestelijk, n.l. van het geestelijke Jeruzalem, d.w.z. van de Kerk opgevat worden, of men moet toegeven, dat deze profetie nooit vervuld is, of vervuld zal worden; hetgeen erg ongerijmd is. Ten 2e: De belofte van Ez. 43 : 7, waar de Profeet zegt, dat het niet geschieden zal, dat het huis Israëls en zijn koningen Zijn heilige Naam nog langer zullen besmetten, dat vereist helemaal een geestelijke betekenis, namelijk van de volmaaktheid van het toekomstige leven. Want de Profeten plegen op die manier de aanvang van Christus' Koninkrijk met zulk een vervulling samen te verbinden.

Ten 3e: De wateren die uit de Tempel vloeien, Ez. 47 : 1, kunnen niet opgevat worden als natuurlijke wateren, maar betekenen de gaven van de Heilige Geest, die overvloedig in Christus' rijk van de hemel uitgestort zouden worden. Tenslotte: Wij, christenen, bezitten hiervan een uitlegger in Johannes, in diens Openbaringen, Hfdst. 21 en 22, waar het geestelijke en hemelse Jeruzalem, d.w.z. de Kerk des Nieuwen Testaments, nu verheerlijkt! beschreven wordt in woorden, die a.h.w. ontleend zijn aan deze beschrijving van de profeet Ezechiël. Daarom dient deze profetie niet om te bewijzen, dat de ceremoniën in het Rijk van de Messias moeten onderhouden worden.

Bezwaar 3. De allerbeste en rechtvaardigste vorm of wijze van regering behoort steeds gehandhaafd te worden. De vorm van de Joodse regering is de allerbeste regering, omdat ze door God Zelf ingesteld werd. Dus behoort die regering gehandhaafd te blijven.

Antwoord. Het is wel waar, dat de beste vorm van regering gehandhaafd moet worden, maar wat betreft de regering der Joden, die is wel de allerbeste geweest in die tijd en op die plaats en onder dat volk, maar toch niet geheel en al. Want in die regering waren wel dingen, die geschied zijn naar de aard van dat volk, van die tijd en van de dienst der ceremoniën, welke — als ze nu nog onderhouden werden — noch rechtvaardig noch nuttig zouden zijn; en wel, omdat de oorzaken waarom deze wetten toen aan de Joden gegeven werden, nu veranderd zijn, bij voorbeeld: om een scheidbrief te geven, om de weduwen van bloedverwanten te trouwen, enz. En God heeft daarom deze regeringsvorm niet ingesteld, opdat Hij alle volken en tijden daaraan zou binden, maar alleen opdat Hij Zijn volk door deze tucht, van andere volken voor een tijd zou onderscheiden.

Aanhoudend bezwaar. Het is de christenen geoorloofd gebruik te maken van de wetten der Atheners en Romeinen, enz. Daarom is het hun nog veelmeer toegestaan om de wetten van Mozes te gebruiken.

Antwoord. Dit zij toegegeven, als het maar geschiedt zonder de gedachte, dat het nodig is, d.w.z. als de wetten van Mozes maar niet onderhouden worden, omdat Mozes ze aan het Joodse volk bevolen heeft, maar omdat er bewijzen zijn, waarom men dit behoort te doen; en als de redenen veranderd worden, dat dan ook de vrijheid voorbehouden wordt, om ze te veranderen. DE WET DER ZEDEN is voor de gelovigen afgeschaft. Ten 1e. Wat betreft de vloek, zodat ze ons niet zal kunnen verdoemen, en wel om de voldoening en verdiensten van Christus, die ons toegerekend zijn; of wat betreft de rechtvaardigmaking, d.w.z. dat over onze rechtvaardigheid voor God niet geoordeeld wordt naar de Wet waarnaar in het oordeel Gods geen mens die leeft, zal gerechtvaardigd worden, maar naar het Evangelie, Rom. 8 : 1: „Zo is er dan geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn”; id. 6 : 14: "Gij zijt niet onder de Wet, maar onder de genade"; Gal. 3 : 11: „Dat niemand door de Wet gerechtvaardigd

wordt voor God, is openbaar; want de rechtvaardige zal uit het geloof leven.” En deze afschaffing der Wet is het eerste en voornaamste deel der christelijke vrijheid. Ten 2e. Wat de dwang betreft. Want de Wet dwingt de onwedergeborenen tot gehoorzaamheid, onder bedreiging van de eeuwige verdoemenis; zoals een tiran zijn onderdanen de belastingen afdwingt, of zoals een wreed heer zijn dienstknecht tot de dienst dwingt. Deut. 27 : 26: „Vervloekt zij, die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve.” Vergelijk Rom. 6, de verzen 8, 11 en 13. Maar van deze tirannie der Wet heeft Christus de gelovigen verlost, door hun de Geest, niet der dienstbaarheid, maar der aanneming tot kinderen te geven (Rom. 8 : 1, niet der vreze, maar der sterkte, der liefde en der gezondheid des gemoeds (2 Tim.) , zodat ze nu niet meer door vrees voor de straffen tot een slaafse gehoorzaamheid gedreven, maar door de Geest Gods opgewekt worden, om Hem een gewillige gehoorzaamheid en dienst te bewijzen. Over dit deel der christelijke vrijheid leert de Apostel in Rom. 6 : 15: „De zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de Wet, maar onder de genade”; en wat dat betekent, verklaart hij in heel hoofdstuk 7 (van de Romeinenbrief), en in 1 Tim. 1 : 9: „De Wet is den rechtvaardige niet gezet, maar den onrechtvaardigen en den halsstarrigen”; Gal. 5 : 23: „Tegen de zodanigen is de Wet niet.” Maar de Wet der zeden is niet afgeschaft wat de gehoorzaamheid betreft. Want God eist altijd, zowel van de wedergeborenen als van de onwedergeborenen, een gelijkvormigheid met Zijn Wet.

Hiervoor bestaan zeer vaste en duidelijke redenen.

1. Het doel waartoe wij door Christus verlost en met God verzoend zijn, was niet, opdat wij in de zonde zouden volharden, maar opdat wij van de zonde verlost zijnde, Gode gelijkvormig zouden worden. Daarom is de verplichting tot gehoorzaamheid niet door Christus weggenomen, maar veeleer bevestigd en vermeerderd.
2. Meer weldaden verplichten tot groter gehoorzaamheid en dankbaarheid. Wij hebben in Christus groter en meerdere weldaden. Want bij de algemene weldaden van schepping en onderhouding komt nog de genade der rechtvaardigmaking en der wedergeboorte. Daarom worden wij meer tot gehoorzaamheid verplicht dan tevoren.
3. De uitspraken van de Schrift bevestigen dit. Matth. 5 : 17: „Meent niet, dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om die te ontbinden, maar te vervullen.” Dat wordt gezegd van de hele Wet, en van alle delen ervan, maar vooral van de Wet der zeden, die Christus op vier manieren vervuld heeft.

(Door Zijn eigen gerechtigheid en gelijkvormigheid ermee. Want Hij Zelf moest in Zich aan de Wet gelijkvormig en naar Zijn beide naturen volkomen rechtvaardig zijn, opdat Hij voor ons zou kunnen voldoen; zoals er geschreven staat, Hebr. 7 : 26: „Want zodanig een Hogepriester betaamde ons, heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren”, enz.

(Omdat Hij een genoegzame straf voor onze zonde betaald en gedragen heeft, Rom. 8 : 3: „Want hetgeen der Wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijnen Zoon zedende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees.”

(Hij vervult de Wet in ons door Zijn Geest, door ons door die Geest te wederbaren, Rom. 6 : 6: De oude mens is met Christus gekruisigd, „opdat het lichaam der zonde tenietgedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen.” (Hij vervult de Wet met leren, d.w.z. door ze van de valse uitleg van de Farizeeën te zuiveren, zoals men zien kan in Matth. 5 : 6 en 7. Dus, als Hij

ons de gehoorzaamheid aan de Wet leert en in ons herstelt, dan schaft Hij de Wet niet af wat betreft de gehoorzaamheid (eraan).

4. Paulus bevestigt dit in Rom. 3 : 31: „Doen wij dan de Wet teniet door het geloof? Dat zij verre; maar wij bevestigen de Wet.”
 1. Met een belijdenis en goedkeuring van het vonnis der Wet tegen ons, dat wij allen samen zondaars zijn, die de verdoemenis verdiend hebben.
 2. Met een voldoening; als het geloof zich de genoegdoening van Christus toe-eigent, die even waardig en gewichtig is als de eeuwige straf, welke de Wet ons, die geen volkomen gehoorzaamheid tonen, toebedeeld had.
 3. Met een beginsel van een nieuwe gehoorzaamheid in dit leven, en een volbrenging ervan in het toekomstige leven, of - hetgeen hetzelfde is -: De Wet wordt door het geloof gesterkt, enerzijds omdat de leer van de gerechtigheid des geloofs leert, dat wij in onszelf niet rechtvaardig zijn, en dat wij niet gerechtvaardigd worden dan alleen door een volkomen genoegdoening zoals de Wet eist; anderzijds ook, omdat het herstel van de gehoorzaamheid aan de Wet in ons door het geloof plaatsheeft.

De hoofdsom van de leer van de afschaffing der Wet is als volgt: De wetten van Mozes inzake de ceremoniën en de Joodse burgerlijke rechten, zijn door de komst van de Messias totaal afgeschaft, wat de verplichting en gehoorzaamheid betreft. Maar de Wet der zeden of deugden is niet afgeschaft wat haar gehoorzaamheid betreft, maar alleen wat de vloek, de rechtvaardigmaking en de dwang betreft.

Over de bezwaren der *Antinomianen*, of wetsverachters, der *Libertijnen* en dergelijken meer, die willen beweren dat de Wet der zeden de christenen niet verplicht, noch in de christelijke Kerk geleerd behoort te worden, leze men hierna bij de laatste Vraag, over de functie der Wet.

4. *Waarin de Wet der zeden van het Evangelie verschilt.*

De verklaring van deze Vraag is om tal van redenen zeer noodzakelijk, zoals uit de verschillen kan opgemaakt worden. Deze vraag komt vooral voort uit de definitie van de Wet, waarbij gezegd wordt, dat de Wet voldoening belooft aan hen, die een volkomen gehoorzaamheid bewijzen, en dat ze die om niet belooft, omdat geen gehoorzaamheid bij God iets verdienen kan. En het Evangelie belooft ook het eeuwige leven om niet. Daarom schijnt het dus, dat de Wet niet verschilt van het Evangelie. Maar er is een belangrijk onderscheid. Want de Wet belooft het leven om niet, op een heel andere manier, dan het Evangelie; namelijk de Wet met een voorwaarde van onze gehoorzaamheid, en het Evangelie met een voorwaarde van geloof in Christus, zonder de werken der Wet. Want zo luidt immers de stem der Wet (Lev. 18): „welk mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven”; maar de stem van het Evangelie klinkt (Joh. 3 : 3: „Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.” Daarom belooft het Evangelie niet zonder alle voorwaarden, maar wel zonder zo één als de Wet belooft.

De verschillen tussen beider voornaamste en duidelijkste leer, zijn vierderlei.

1. Ze verschillen in de manier waarop ze geopenbaard zijn. De Wet is van nature bekend. Het Evangelie is pas na 's mensen val door God geopenbaard en verkondigd (vgl. N.G.B., art. 1.
2. Zij verschillen in de leer zelf. De Wet stelt de blote rechtvaardigheid van God voor, maar het Evangelie stelt die voor, vergezeld van Zijn barmhartigheid. Zo ook: de Wet wijst aan, hoe wij moeten zijn om zalig te worden; het Evangelie leert ook, hoe wij zo gemaakt kunnen worden, als de Wet ons hebben wil, n.l. niet in of van onszelf, maar

door het geloof in Christus.

3. Ze verschillen in de bijgevoegde voorwaarden of beloften. De Wet belooft het eeuwige leven op voorwaarde van een eigen en volkomen gehoorzaamheid; het Evangelie belooft dat op voorwaarde van geloof in Christus, en op een nieuwe gehoorzaamheid.

4. Ze verschillen in hetgeen ze werken of voortbrengen. De Wet werkt toom, en is een bediening des doods, Rom. 4 : 15 en 2 Kor. 3 : 7; het Evangelie is een bediening des levens en des Geestes, 2 Kor. 3 : 8.

Leest u over deze verschillen tussen Wet en Evangelie hiervóór, bij de behandeling van het *Evangelie*.

5. *Hoe de Wet der zeden of de Tien geboden ingedeeld worden.*

ZONDAG 34.

Indeling van de Tien Geboden, en verklaring van het eerste gebod.

Dat de mensen, uit hun ellende door *Jezus Christus* verlost geworden, schuldig zijn aan God dankbaarheid te tonen; dat deze dankbaarheid bestaat in 's mensen waarachtige bekering tot God; dat tot die bekering vooral ook vereist wordt een ijverige beoefening van goede werken, en dat alle goede werken gedaan moeten worden naar Gods Wet, is in de vorige Zondagsafdelingen verklaard. Om nu te kunnen weten, welke goede werken God in Zijn Wet bevolen, en welke verkeerde werken Hij verboden heeft, volgt nu zeer gepast de verklaring van Gods Wet. En daartoe wordt in deze Zondag 1. *de Wet Gods verdeeld*, Vraag 93; en 2. *de verklaring ervan begonnen* met de uitleg van het *eerste gebod*, de Vragen 94 en 95.

Vraag 93. Hoe worden deze Tien Geboden verdeeld?

Antwoord. In twee Tafelen ^{a)}, waarvan de eerste in vier geboden leert, hoe wij ons jegens God zullen gedragen; en de andere, in zes geboden, wat wij onze naaste schuldig zijn ^{b)}.

a) Ex. 31 : 18 en 34 : 1, 4 en 28, Deut. 4 : 13 en 10 : 3v.

b) Matth. 22 : 37-40.

Verklaring van Vraag 93.

De Vraag over de verdeling van de Tien Geboden is zeer nodig en ook zeer nuttig. Want:

1. God Zelf heeft menigmaal een zeker getal der Tafelen en geboden van de Wet uitgedrukt (Ex. 31 : 1).

2. Christus heeft de summa der gehele Wet in twee geboden, of in twee soorten geboden verdeeld (Matth. 22 : 37-40).

3. Een juiste verdeling van de geboden kan leiden tot een recht verstaan ervan, omdat God in sommige geboden gebiedt, dat men Hemzelf zal dienen, en in andere, dat men hem door anderen zal dienen; en deze Vraag herinnert er ons aan, welke trappen wij moeten houden bij de gehoorzaamheid of naleving van de geboden.

Maar de Tien Geboden worden op drie manieren verdeeld.

1. Ze worden in twee Tafelen verdeeld, waarvan de eerste (zoals in het Antwoord staat) leert, hoe wij ons jegens God dienen te gedragen. En de andere, wat wij onze naaste schuldig zijn. Deze verdeling staat in Ex. 32 : 15 en 34, 1: „Houw u twee

stenen tafelen”, Deut. 4 : 13, en 10 : 1 en 4, en vooral in Matth. 22 : 37-40: „Gij zult liefhebben den Heere uwen God, met geheel uw hart en met geheel uwe ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede aan dit gelijk, is: Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelfven. Aan deze twee geboden hangt de ganse Wet en de Profeten.” Deze verdeling is zeer nuttig, enerzijds opdat wij des te beter de betekenis en de bedoeling van de ganse Wet, en de volkomenheid der gehoorzaamheid zouden verstaan; anderzijds, opdat wij deze algemene regel zouden gedenken, dat de geboden van de tweede Tafel moeten wijken of plaatsmaken voor de geboden van de eerste Tafel, in enerlei soort dienst aangemerkt, d.w.z. dat de liefde en eer van God geplaatst moet worden vóór de liefde en zaligheid van alle schepselen; zoals geschreven staat in Hand. 5 : 29: „Men moet Gade meer gehoorzaam zijn dan den mensen.”

2. Ze worden in Tien Geboden of in *Tien Woorden* verdeeld, Ex. 34 : 28, Deut. 4 : 31, waarvan de vier eerste aan de eerste, en de zes andere geboden aan de tweede Tafel toegeschreven worden. God heeft tien geboden of wetten geteld, niet omdat Hij in dat aantal meer behagen gehad heeft dan in een ander (getal), maar omdat de zaken zelf in zoveel hoofdstukken en summa's samengevat worden. Want alles wat wij aan God en de naaste schuldig zijn, dat wordt in tien wetten begrepen, zodat er niets uit weggelaten is en er ook niets overtolligs in is. Zo bevatten de vier geboden van de eerste Tafel alles wat wij aan God Zelf schuldig zijn, en de andere zes geboden bevatten alle andere dingen, die ertoe behoren om dit leven gelukzalig door te brengen. Er bestaat evenwel verschil in de telling van de geboden. Want door sommigen worden alleen drie geboden aan de eerste Tafel toegekend, door anderen vijf, en door weer anderen vier. Maar dat deze indeling der geboden de beste is, waarbij aan de eerste Tafel vier geboden worden toegekend, is duidelijk. Daarvan zegt het eerste gebod, dat men geen vreemde goden hebben zal; het tweede, dat men geen beelden zal maken; het derde, dat men de Naam van God niet ijdellijk gebruiken mag; en het vierde, dat men de Sabbat heiligen zal; en dat de andere zes, aan de tweede Tafel toegeschreven worden, bewijzen de volgende redenen.

I. Het zijn verschillende geboden, die verschillende betekenissen hebben. Want omdat God Zelf de Wet in tien woorden of geboden verdeeld heeft, heeft Hij dus gewild, dat elk van deze geboden een verschillende betekenis zou hebben. Daarom zijn het dus verschillende geboden, die verschillende betekenissen hebben, en het zijn geen verschillende geboden, maar het is slechts één gebod, dat niet verschillende, maar slechts één betekenis heeft. Het gebod dat men geen *andere goden* mag hebben, en dat men geen *beelden* zal maken, verschillen in betekenis. Want het eerste verbiedt, dat men goden naast de enige waarachtige God dienen zal; en het tweede gebiedt, dat men deze waarachtige God niet anders dienen zal dan zoals Hijzelf geboden heeft. Daarentegen, dat het gebod van de begeerlijkheid, dat sommigen in tweeën verdelen en voor het negende en tiende gebod houden, één betekenis heeft, betuigen enerzijds dezulken zelf, als zij in hun uitleg over het 9e en 10e gebod ze beide samenvoegen; anderzijds. Paulus, als hij in Rom. 7 : 7 over de begeerlijkheid als over één gebod spreekt: „Ik had de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de Wet niet zeide: Gij zult niet begeren.” Daarom zijn de andere twee verschillende geboden, en is dit *één* gebod. Als het gebod der begeerlijkheid dus in twee geboden verdeeld moest worden, omdat het onderscheidenlijk verbiedt de begeerte naar het huis én naar de vrouw van de naaste, dan zou voorzeker om dezelfde reden hetzelfde gebod in nog meer geboden verdeeld kunnen worden, en wel in zoveel als er zaken genoemd worden, die men niet begeren mag.

II. Het zijn ongetwijfeld verschillende geboden, en niet één gebod, die door Mozes in verschillende verzen en zinnen geplaatst worden; en geen verschillende, maar één gebod, dat door hem in één vers geplaatst wordt. Maar het gebod dat men geen andere goden mag hebben, heeft Mozes in versjes onderscheiden van het gebod, dat men geen beelden maken zal. Daarom zijn het ook verschillende geboden. Daarentegen, het verbod om het huis en de vrouw te begeren, heeft hij niet met verzen onderscheiden, maar het in één vers samengevat. Dus is het gebod van de begeerlijkheid slechts één gebod.

III. Mozes heeft ongetwijfeld dezelfde volgorde der geboden in Exodus als in Deuteronomium gehouden. Welnu, bij de woorden van het 10e gebod, als hij spreekt over het begeren van huis en vrouw, heeft hij een verschillende volgorde bevestigd. Want in *Exodus* gaan deze woorden voorop: „Gij zult niet begeren uws naasten huis”, maar in *Deuteronomium* gaan de volgende woorden voorop: „Gij zult niet begeren uws naasten vrouw.” Dus zijn dit delen van één gebod. Want anders zou het 9e gebod niet kunnen aangewezen worden, en zou men moeten zeggen, dat Mozes op de ene plaats het 9e met het 10e gebod vermengd heeft, en een deel van het 10e in de plaats van het 9e gesteld heeft; van welke ongerijmdheid men Mozes niet beschuldigen mag.¹

IV. Er zijn veel uitspraken van geloofwaardige *schrijvers*, waardoor deze indeling der geboden bevestigd wordt. Want op die manier onderscheidde de oude schrijvers der *Joden* het eerste en het tweede gebod, en voegden het tiende samen: Josephus, lib. 3 Antiq. Judaic. cap. 4, Philo in Expositione Decalogi. En zo delen ook de *Griekse* auteurs der christenen de geboden in: Athanasius in Synopsi Scripturarum, libr. 2, Origenes. lib. 3 super Exodum. hom. 8, Gregorius van Nazianze in Carminibus, Chrysostomus, of wie dan ook de schrijver is van het Opus Imperfectum in Matth. Hom. 49, Zonaras tomo primo historiarum, Nicephorus Historiar. Eccles. En ook de *Latijnse* schrijvers: Hieronymus in cap. 6 ad Ephesios, Ambrosius in eundem locum ad Ephesios, Sulpitius Severus lib. 1. historiae sacrae, Augustinus libr. Quaestionum Veteris & Novi Testamenti; quaest. 7. Tom. 4.

Daarom is deze indeling, als de juiste indeling van de Tien Geboden, ook vroeger in de Griekse en Latijnse kerken aangenomen en geboden geweest. Het is niet van belang, dat Josephus, Philo en enkele Griekse schrijvers aan elke Tafel vijf geboden toeschrijven. Want hierin komen ze toch allen overeen, dat de woorden om geen andere goden te hebben en geen beelden te maken twee verschillende geboden zijn; en dat het gebod der begeerlijkheid niet twee, maar één gebod is.

Er wordt soms ook nog wel een andere indeling gevonden bij Augustinus, die drie geboden in de eerste, en zeven geboden in de tweede Tafel telt, zoals Epistola 119 ad Januar. cap. 11. Quaest. super Exod. cap. 7, en op andere plaatsen. Maar hij gebruikt de gelijkenis van de Drievuldigheid, om deze indeling te bewijzen, en dat is een zwak argument.

Men dient er echter op te letten, dat wanneer maar de oprechte leer en betekenis der Tien Geboden inzake de waarachtige God en de ware godsdienst bewaard blijft, men dan over de telling van de woorden niet hatelijk moet twisten.

De Tien Geboden worden ook ingedeeld naar de zaken of dingen, die daarin behandeld worden, of naar hetgeen er geboden of verboden wordt. De geboden handelen of over de dienst die uitsluitend aan God Zelf, of die Hem door tussenkomst van een ander bewezen wordt. De dienst die alleen aan God Zelf bewezen wordt, is: als men Hem alle

¹ Prof. Vossius merkt niet onaardig op, dat deze woorden van Ursinus aannemelijker zouden zijn, als die beroemde man bewezen had, dat de onderscheiding van die verzen van Mozes zelf kwam, en niet, zoals sommigen beweren, van de Masoreten (noot van Prof. v. d. Honert).

deugdelijke werken bewijst, en wel aan Hem alleen. De dienst die door tussenkomst van een ander plaatsheeft, is: als men alle goede en deugdelijke werken eerst aan onze naaste bewijst, en in hem aan God; of: die men aan onze naaste bewijst om Gods wil. De dienst van God, die Hemzelf alleen bewezen wordt, is begrepen in de eerste Tafel, en is of innerlijk of uiterlijk. De innerlijke is daarin gelegen, enerzijds dat wij de ware God dienen; en deze wordt geboden in het *eerste* gebod; anderzijds dat wij Hem op de rechte manier dienen, zowel innerlijk als uiterlijk, en deze wordt in het *tweede* gebod geleerd. De uitwendige godsdienst is óf een dienst die in het bijzonder door een ieder geschiedt, d.w.z. die van een ieder, volgens de Wet der tien geboden, altijd en op alle plaatsen moet geschieden, bestaande in de belijdenis der tong en betoning der goede werken; en deze dienst wordt in het *derde* gebod geleerd; óf het is een dienst, die publiek geschiedt, d.w.z. die door onderhouding van de ceremoniën openlijk in de Kerk beoefend moet worden; en deze wordt in het *vierde* bevolen.²

Op grond hiervan kan men gemakkelijk een antwoord geven op het volgende *bezwaar*: De diensten jegens onze naaste zijn geen godsdienst. Maar de tweede Tafel gebiedt de diensten jegens onze naaste. Dus is de gehoorzaamheid en onderhouding van de tweede Tafel geen godsdienst.

Antwoord. Wij geven toe, dat de onderhouding van de tweede Tafel geen dienst is, die aan God alleen, zonder tussenkomst van een ander, bewezen wordt, zoals de gehoorzaamheid aan de eerste Tafel is. En toch is het een godsdienst, die aan God bewezen wordt in de naaste, of door tussenkomst van de naaste. Want de diensten der naastenliefde moeten voortkomen uit de liefde tot God, en dan behagen ze Gode, en worden ze Hemzelf bewezen, zoals de gehoorzaamheid van de eerste Tafel. Dus ten opzichte van *God*, om Wiens wil deze diensten geschieden, heten en zijn ze ook *godsdiensten*, maar ten opzichte van de *naaste*, aan wie ze eigenlijk, zonder tussenkomst van een ander bewezen worden, heten ze diensten of plichten. En de dienst van beide Tafelen is verschillend in degenen, jegens wie ze geschieden moet. De dienst der eerste Tafel moet geschieden zonder enige tussenkomst, jegens God Zelf. De dienst der tweede Tafel: zonder enige tussenkomst, jegens onze naaste, en door tussenkomst van de naaste, ook jegens God.

6. Wat de echte betekenis van de Tien Geboden en van elk gebod is.

² Ofschoon Origenes in zijn tijd deze verdeling der Wet al gemaakt heeft, toch zijn de meesten van gedachte, dat men hierover niet zo hevig met zijn tegenstanders moet twisten, vgl. Calvijn, Inst. II, 8, 12 (noot van prof. v. d. Honert), Welnu, de godsdienst die Gode door tussenkomst van een ander, n.l. van onze naaste bewezen wordt, en die bestaat in de diensten jegens de mensen of onze naasten, is vervat in de tweede Tafel, en is eveneens uiterlijk of innerlijk. De uiterlijke bestaat enerzijds in de diensten of plichten van de meerderen jegens de ondergeschikten, en omgekeerd van de ondergeschikten jegens de meerderen in het *vijfde* gebod; anderzijds van de diensten of schuldige plichten van de ene naaste jegens de andere naaste, en hierover wordt gehandeld in de volgende geboden. Deze schuldige diensten gelden of het behoud van leven, welvaren en zaligheid van onszelf en van de anderen, hetgeen in het *zesde* gebod bevolen wordt; of een bewaren van de kuisheid en van het huwelijk, dat in het *zevende* gebod geleerd wordt, of een behoud van goederen of bezittingen, hetwelk in het *achtste*, of der waarheid, hetwelk in het *negende* gebod geëist wordt. De innerlijke dienst is een oprechtheid van alle genegenheden, die in alle voorafgaande geboden mede geëist, en in het *tiende* gebod speciaal bevolen wordt.

Om de Tien Geboden in het algemeen en elk gebod in het bijzonder goed te verstaan, dient men eerst enkele algemene regels te kennen, die nodig zijn ter verklaring van de geboden.

De eerste is: De Tien Geboden moet men niet verstaan naar het menselijke vernuft of naar de wijsbegeerte, maar naar de verklaring, die daarvan door Mozes, de Profeten, Christus en de Apostelen gegeven en in de Schrift *geleerd* is.

De tweede: De Tien Geboden vereisen zowel innerlijk als uiterlijk, een volkomen gehoorzaamheid in het verstand, in de wil, in het hart en in alle werken; die ook volmaakt dient te zijn, niet alleen in alle delen, maar ook zo goed mogelijk, d.w.z. dat wij Gade gehoorzaam zijn niet alleen met alle diensten, maar ook *in alle trappen* der diensten, op het allervolkomenst, Deut. 27 : 26: „Vervloekt zij, die de woorden dezer Wet niet zal bevestigen, doende dezelve”; Rom. 7 : 14: „De Wet is geestelijk”, en Matth. 5 : 22: „Wie ten onrechte op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht”, enz.

De derde: Het *eerste gebod* moet in alle andere geboden *ingesloten* zijn, d.w.z. om het eerste gebod gehoorzaam te zijn, moet men alle andere geboden gehoorzamen. Want wij moeten alle dingen doen uit liefde tot God, en om Zijntewil, d.w.z. dat wij God boven alles willen liefhebben en grootmaken.

De vierde: Om juist te oordelen over de *betekenis van elk gebod*, moet men op het doel ervan letten. Want het doel waartoe een wet ingesteld is, wijst de betekenis ervan aan; en wat betreft het voornemen van God met elk gebod, hierover moet men oordelen naar de middelen, die ertoe dienen om het te verkrijgen. Deze regel gaat ook op bij de uitleg van de menselijke wetten. Voor een vollediger uiteenzetting leze men Ursinus' „Loci”, p. 280.

De vijfde: Een deugd of werk kan in verschillend opzicht en met verschillende doeleinden, in verschillende geboden bevolen worden. Want de doeleinden maken verschil tussen de werken, en een zelfde deugd kan tot verschillende voornemens dienstig zijn. Zoals de stoutmoedigheid een deugd is van het zesde en ook van het vijfde gebod. Want zij wordt ook vereist in de Overheid, die op zich neemt om anderen te beschermen. Deze regel dient gehandhaafd te worden, opdat wij ons niet tevergeefs bemoeien om de deugden te onderscheiden en elke deugd op haar (eigen) plaats te zetten.

De zesde: *In de geboden* worden ook de *verboden*, en in de verboden ook de geboden begrepen. Want wanneer iets geboden wordt, dan wordt het tegendeel ervan verboden, en wanneer iets verboden wordt, dan wordt het tegendeel ervan geboden. Waar iets goeds geboden wordt, daar wordt ook het kwade verboden, dat er tegengesteld aan is, omdat dat goede niet gedaan kan worden, tenzij het tegengestelde kwaad nagelaten wordt. En onder kwaad wordt verstaan: niet alleen het bedrijven van het kwade, maar ook het nalaten van het goede.

De zevende: Men dient zich er wel voor te wachten, dat men de geboden niet al te nauw opvat. Men moet altijd onder het algemene alle bijzondere dingen verstaan, die erin begrepen zijn; en ook heel het algemene soort, waaronder ze begrepen zijn. Onder de oorzaak is ook te verstaan hetgeen door de oorzaak voortgebracht wordt. Onder hetgeen enige onderlinge relatie heeft met iets anders, wordt ook verstaan hetgeen waarop het slaat. Als er dus doodslag en overspel verboden wordt, dan worden ook alle onrechtvaardige kwetsingen en alle onbetamelijke wellusten verboden; wanneer kuisheid geboden wordt, dan wordt ook de matigheid geboden, die een moeder der kuisheid is; als de onderdanigheid geboden wordt, dan wordt ook geboden hetgeen waar ze op ziet, n.l. de Overheid.

De achtste: De geboden van de tweede Tafel wijken voor die van de eerste, en de geboden inzake ceremoniën voor die inzake de deugden.

Bezwaar 1. Christus zegt in Matth. 22 : 39, dat het tweede gebod aan het eerste gelijk is. Daarom wijkt de tweede Tafel niet voor de eerste.

Antwoord. Het tweede gebod is aan het eerste wel gelijk, maar *niet in alles*. Maar,

1. omdat ze beide wetten der zeden, en niet der ceremoniën zijn, die steeds vóór de wetten der ceremoniën gesteld worden, want de ceremoniën moeten ook voor de diensten der tweede Tafel wijken.

2. Omdat aan beide enerlei straf, n.l. een eeuwige straf verbonden is, die gezonden wordt om de overtredingen, zowel van de tweede als van de eerste Tafel.

3. Omdat de liefde tot God en de naaste noodzakelijk samengaan, als een oorzaak met hetgeen erdoor gewerkt wordt, zodat de ene liefde niet zonder de andere betoond kan worden. Want men kan God niet liefhebben, of men moet ook zijn naaste liefhebben, en de naaste kan men ook niet echt liefhebben, of men moet God ook liefhebben, 1 Joh. 4 : 20: „Indien iemand zegt: Ik heb God lief, en haat zijn broeder, die is een leugenaar; want die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Dien hij niet gezien heeft?” En dat is het wat Christus bedoelde in Matth. 22 : 39. Want de Farizeeën stelden niet alleen de ceremoniën, door God ingesteld, maar ook hun bijgelovigheden in de plaats van de gehoorzaamheid aan de tweede Tafel, of althans hielden zij die voor precies gelijk. Maar wanneer Christus die dwaling verbetert, dan zegt Hij, dat de tweede Tafel aan de eerste gelijk is, d.w.z. dat, zoals de eerste Tafel over deugden handelt, geestelijk is en vooral onderhouden moet worden, ook precies zo de tweede Tafel onderhouden moet worden. En zoals de ceremoniën voor de eerste Tafel wijken, wijken ze ook voor de tweede.

En toch is er een *groot verschil* tussen de geboden van de eerste en van de tweede Tafel.

(1) In degenen tot wie ze zich uitstrekken. Want de eerste Tafel strekt zich uit tot God, en de tweede tot de naasten of mensen. Dus zoveel God groter is, dan de mensen, zoveel groter is ook de gehoorzaamheid aan de eerste, dan die aan de tweede Tafel; en zoveel minder de naaste is dan God, des te meer wijkt ook de gehoorzaamheid aan de tweede voor die aan de eerste Tafel.

(2) In de volgorde. Want de gehoorzaamheid aan de eerste Tafel moest het allermeest waargenomen worden, maar de gehoorzaamheid aan de tweede niet in die mate, vergeleken namelijk bij de eerste Tafel; omdat ze na, en omwille van de eerste Tafel gedaan wordt. Want wij moeten de naaste daarom liefhebben, opdat wij God kunnen liefhebben, en de liefde tot God is een oorzaak van de liefde tot de naaste. De liefde tot de naaste komt voort uit de liefde tot God, en niet de liefde tot God uit de liefde tot de naaste. Daarom zegt Christus (Luk. 14 : 2: „Indien iemand tot Mij komt, en niet haat zijn vader, en moeder, en vrouw, en kinderen, en broeders, en zusters, ja, ook zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn.” Om deze twee zeer grote ongelijkheden wijken de geboden der tweede voor die van de eerste Tafel.

Aanhoudend bezwaar. De diensten der liefde jegens de naaste wijken niet voor de ceremoniën van de eerste Tafel, zoals er geschreven staat: „Ik wil barmhartigheid en niet offerande” (Hos. 6 : 6, Matth. 9 : 13 en 12) En deze liefdediensten jegens de naaste zijn de gehoorzaamheid aan de tweede Tafel. Dus wijkt de gehoorzaamheid aan de tweede Tafel niet voor die aan de eerste.

Antwoord. Daaruit volgt nog niet, dat dus de gehoorzaamheid aan de tweede Tafel niet zou wijken voor die aan de eerste, maar alleen, dat de diensten der tweede Tafel niet wijken voor de ceremoniën van de eerste; hetgeen waar is en de regel niet omverstoort. Want die regel wordt bedoeld van de werken der deugden, en niet van de werken der ceremoniën. Als dus de nood en het welzijn van de naaste vereist, dat men de ceremoniën zal nalaten, dan moet men die liever nalaten dan dat men zijn naaste

niet helpt. En zo is de spreuk te verstaan: „Ik wil barmhartigheid en niet offerande.” Tot zover zijn de algemene regels aangewezen, waarnaar de juiste verklaring van de Tien Geboden dient te geschieden.

Nu volgt de verklaring van elk gebod apart.

HET EERSTE GEBOD.

Ex. 20 : 1; Deut. 5 : 6. Ik ben de HEERE uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb. Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Vraag 94: Wat gebiedt God in het eerste gebod?

Antwoord: Dat ik zo lief als mij mijner ziele zaligheid is, alle afgoderij^d), toverij, waarzegging, bijgeloof b), aanroeping van heiligen of andere schepselen c) mijde en vliede, en de enige ware God recht lere kennen^d), Hem alleen vertrouwe^e), in alle ootmoed f) en lijdzaamheid mij aan Hem alleen onderwerpe g), van Hem alleen alle goeds verwachte h), Hem van ganser harte liefhebbe i), vreze k) en ere, zodat ik eerder van alle schepselen afga en die varen late, dan dat ik in het allerminst iets tegen Zijn wil doe, m).

- a) 1 Kor. 6 : 9v., id. 10 : 7.
- b) Lev. 19 : 31, Deut. 18 : 10-12.
- c) Matth. 4 : 10, Openb. 19 : 10 en 22 : 8v. Joh. 17 : 3.
- d) Jer. 17 : 5 en 7.
- e) 1 Petrus 5 : 5v.
- f) Hebr. 10 : 36, Rom. 5 : 3-5, 1 Kor. 10 : 10, Fil. 2 : 14.
- g) Ps. 104 : 27-30, Jes. 45 : 7, Jak. 1 : 17.
- h) Deut. 6 : 5, Matth. 22 : 37v.
- k) Deut. 6 : 2, Ps. 111: 10, Spr. 1 : 7, en 9 : 10, Matth. 10 : 28.
Matth. 4 : 10, Deut. 10 : 20.
- m) Deut. 33 : 9, Matth. 5 : 29 en 10 : 37-39, Hand. 5 : 29.

Verklaring van Vraag 94.

Dit gebod bestaat uit twee delen, namelijk uit de voorrede en het gebod zelf. De woorden van de voorrede luiden: „Ik ben de HEERE uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.” Dat behoort tot de gehele Tien Geboden, en bevat de beschrijving van de Wetgever, waardoor Hij Zichzelf van alle schepselen, wetgevers en verzonnen goden onderscheidt, door aan Zichzelf drie dingen toe te schrijven, als drie redenen waarom men Hem volgens het eerste en alle volgende geboden gehoorzaamheid bewijzen moet.

Ik, de HEERE, alsof Hij zeggen wilde: Ik, Die gij hoort spreken en u wetten geef.

Ben Jehovah, of *de HEERE*, d.w.z. de waarachtige, eeuwige en almachtige God, de Auteur en Behouder van alle goede dingen; Die van Mijzelf besta en aan alle andere dingen het aanzijn geef, en daarom ook de hoogste macht bezit om over allen te gebieden.

(Copius. Zoals vorsten en heren, wanneer zij iets gebieden, hun namen en titels vooropstellen, opdat hun onderdanen daardoor aan hun schuldige en billijke gehoorzaamheid herinnerd worden, zo wil ook de Heere aller heren en Koning aller koningen Zijn volk Israël met deze voorredenen wakker en gewillig maken.)

Uw God. God is de God van alle schepselen, omdat Hij ze geschapen heeft, onderhoudt en regeert, maar Hij noemt Zichzelf de God van Zijn volk, omdat Hij Zich daaraan speciaal

geopenbaard en meegedeeld heeft; en omdat Hij door de belofte van Zijn weldadigheid de Kerk des te meer tot gehoorzaamheid zou uitlokken. Want God wordt eigenlijk gezegd de God van hen te zijn, die Hij boven anderen bemint, verzorgt en altoos behoudt, en die Hij alle dingen schenkt die hun zalig zijn, Ps. 33 : 12: „Welgelukzalig is het volk, welks God de HEERE is; het volk, dat Hij Zich ten erve verkoren heeft”

Die u uit Egypteland uitgeleid heb; precies alsof Hij zeggen wilde: Ik ben degene Die Mijzelf aan u heb geopenbaard en u door deze nieuwe weldaad jegens Mij op het krachtigste verbonden heb. Daarom zijt gij tot gehoorzaamheid en dankbaarheid verplicht. Lansbergen. Dit was stellig zo'n grote weldaad, dat het zelfs de heidenen niet onbekend is geweest, zoals men zien kan bij de historieschrijvers Tacitus, wanneer hij over Vespasianus handelt, en Justinus. Daarom behoort deze weldaad het volk van God een krachtige reden te zijn, om hen tot dankbaarheid en gehoorzaamheid te nopen. Want wat is er billijker, dan dat een volk, dat uit tirannieke slavernij verlost is, zijn Verlosser en Beschermers van harte dient en aanhangt? En hierin vervat Hij ook (onder een deel het geheel bedoelende) alle andere weldaden en alle verlossingen der Kerk uit de dagelijkse kwaden, ja ook het ganse werk der verlossing en wonderlijke vrijmaking die door Christus geschied is, waarvan de verlossing uit Egypte een voorbeeld was. Daarom behoort dat ook ons toe. En als Hij zegt, dat Hij de HEERE, de God en Verlosser der Kerk is, dan stelt Hij Zichzelf tegenover de creaturen en alle afgoden, en wil Hij dat alleen aan Hem alle gehoorzaamheid, eer en dienst bewezen zal worden.

Er worden dus drie dingen in deze beknopte inleiding geleerd:

1. Dat er een God is. 2. Dat er maar één God is. 3. Dat deze zodanig is, als Hij Zichzelf in Zijn Woord en Kerk geopenbaard heeft. Wanneer nu dat fundament gelegd is, volgt daaruit vanzelf, dat God gekend en gediend moet zijn, en dat niet alleen omdat Hij het Zelf geboden heeft, maar ook omdat wij Hem behoren gelijkvormig te zijn, Matth. 5 : 48: „Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader Die in de hemelen is, volmaakt is.”

Hesychius heeft van deze inleiding het eerste gebod gemaakt, en van de volgende woorden: „Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben” het tweede. Maar deze indeling kan niet goedgekeurd worden. Want die woorden „Ik ben de HEERE uw God” enz. zijn geen woorden van Hem Die iets gebiedt, maar Die alleen iets van Zichzelf bekendmaakt. Maar de volgende woorden „Gij zult niet hebben” enz., die hebben een manier van gebieden.

Het gebod is een verbod of een verbiedend gebod: „*Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben*”, en het bevat in zich een gebiedend gebod: „Gij zult Mij, de Jehovah of HEERE, alleen tot uw God hebben.” Het doel waartoe dit gebod gegeven is, is opdat wij alleen God, Die Zich in Zijn Kerk geopenbaard heeft, dienen en behoorlijke eer bewijzen mogen.

God te hebben, betekent: Belijden dat er een God is, dat er maar Eén is, en dat Hij zodanig is, als Hij Zich in Zijn Woord en Kerk geopenbaard heeft, en dat Hij ook voor ons zodanig is, en daarom op Hem alleen vertrouwen, in alle ootmoed en lijdzaamheid, vrees en eerbied zich aan Hem alleen onderwerpen, Hem liefhebben en van Hem alleen alle goeds verwachten. Hierin bestaat de gehoorzaamheid van dit gebod, waarvan de delen de deugden zijn, die dadelijk volgen.

Andere goden. Een andere of vreemde god is alles, waaraan de eigen werken en eigenschappen van God toegeschreven worden, daar hij die toch niet heeft noch die eraan toekomen.

Andere goden hebben, betekent: de waarachtige God niet hebben; of geen God of meer

goden of een andere god hebben, dan die God, Die Zich geopenbaard heeft; of God jegens ons niet zodanig erkennen, als Hij Zich geopenbaard heeft; of op God niet vertrouwen noch zich aan God onderwerpen in ware ootmoed en lijdzaamheid, van Hem alleen alle goeds niet verwachten, Hem niet liefhebben of vrezen. De delen van deze goddeloosheid zijn de ondeugden, die tegenover de deugden, die dadelijk volgen zuilen, geplaatst worden.

Voor Mijn aangezicht. Alsof Hij zeide: niet alleen in het aangezicht van de mensen met gebaren en woorden, maar ook innerlijk in het binnenste van uw hart.

Nu, de aller-gemakkelijkste manier om elk gebod uit te leggen is, om hetgeen daarin behandeld wordt, te verdelen in bepaalde deugden als delen, en om de tegengestelde ondeugden erbij te voegen. Daarom zijn zeven deugden de delen der gehoorzaamheid die in het eerste gebod geboden worden; en de daaraan tegengestelde ondeugden worden daarin verboden.

1. *Een ware kennis Gods*, die daarin bestaat, dat men zo over God denkt, zoals Hij Zichzelf in Zijn Woord geopenbaard heeft, en door deze kennis opgewekt wordt om Hem lief te hebben en te dienen, Rom. 14 : 10: „Hoe zullen zij in Hem geloven, van Welken zij niet gehoord hebben?” Joh. 17 : 3: „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen waarachtigen God en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt.”

De ondeugden die met deze deugd strijden, zijn vele, zoals:

1. *Onwetendheid van de ware God en van Zijn wil*, namelijk niet weten van God, of twijfelen aan die dingen, die de mensen uit de schepping en uit de Goddelijke openbaring behoren te weten. En deze onwetendheid is of de aangeboren onwetendheid der dingen die wij niet weten vanwege de verdorvenheid van onze natuur; of een moedwillige onkunde der dingen, waarvan het geweten getuigt en gebiedt dat men ze onderzoeken moet, en die toch niet met een ernstige ijver onderzocht worden, om te leren en om God gehoorzaam te zijn. Van beide staat geschreven in Ps. 14 : 3 en Rom. 3 : 11: „Er is niemand die verstandig is, er is niemand die God zoekt”; 1 Kor. 2 : 14: „De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn.”

2. *Dwalingen en valse opvattingen van God*, als men verzint, dat er of geen God is, of dat er veel goden zijn, en dat: of met een openbare belijdenis, zoals gebeurt bij de heidenen en Manicheeën enz., of omdat men de eigenschappen, werken of diensten die alleen aan God toekomen, aan de Engelen, gestorven mensen of andere schepselen toekent en bewijst, Rom. 1 : 25: „Als die de waarheid Gods veranderd hebben in de leugen, en het schepsel geëerd en gediend hebben boven den Schepper”, enz. In Openb. 19 : 10 zegt de Engel tot Johannes die hem aanbidden wilde: „Ik ben uw mededienstknecht, en uwer broederen, die de getuigenis van Jezus hebben; aanbid God.” Evenzo verzinnen ook valse meningen over God, en dwalen van de waarachtige God af: allen die wel belijden dat er niet meer dan één God is, maar die de waarachtige God Die Zich in het Evangelie geopenbaard heeft, niet kennen; zoals de bestdenkende wijsgeren, de Mohammedanen of Turken enz., en zij die wel zeggen dat ze de waarachtige God kennen, maar toch van de waarachtige God afdwalen en een afgod in Zijn plaats stellen en dienen, die zij zichzelf verzonnen hebben, omdat zij zich verbeelden dat deze God anders is, dan Hij Zichzelf in Zijn Woord geopenbaard heeft, zoals de Joden, Samosatelianen, Arianen, de Pneumatomachi of geestdrijvers, enz., Joh. 5 : 23: „Die den Zoon niet eert, eert den Vader niet, Die Hem gezonden heeft”; 1 Joh. 2 23: „Een iegelijk die den Zoon loochent, heeft ook den Vader niet.”

3. *Toverij*, hetgeen een verdrag is met de duivel, Gods vijand, gemaakt door bepaalde woorden en ceremoniën, om met zijn hulp dingen te maken of te weten, die niet

nodig zijn, en slechts dienen Of om de kwade begeerlijkheden te vervullen, Of tot ijdel vertoon Of tot enige gemakkelijke des levens, om van hem de dingen te ontvangen, die men alleen van God begeren en verwachten mag. Of korter: Toverij is een verbond met de duivel, dat hij naar de wil van hen, die het begeren, wonderlijke dingen doen zal, die menselijke kracht te boven gaan; op voorwaarde dat zij God verloochenen en hem willen dienen, Lev. 20 : 27: „Als nu een man of vrouw in zich een waarzeggenden geest zal hebben of een duivelskunstenaar zal zijn, zij zullen zekerlijk gedood worden”; Deut. 18 : 10-12: „Onder u zal niet gevonden worden, die zijn zoon of zijn dochter door het vuur doet doorgaan, die met waarzeggerijen omgaat, een guichelaar of die op vogelgeschrei acht geeft of tovenaar, of een bezweerder die met bezwering omgaat of die een waarzeggenden geest vraagt of een duivelskunstenaar of die de doden vraagt. Want al wie zulks doet, is den HEERE een gruwel”; Ex. 22 : 10 enz.

Magus is een Perzisch woord, dat een filosoof of leraar beduidt. Maar de mensen, ziende hun onwetendheid, hebben de hulp van de duivel aangenomen, en daarom is deze naam later tot oneer geworden, en wordt daarmee een tovenaar of duivelskunstenaar bedoeld. Het woord magie is in gebruik gekomen voor hetgeen in het Nederlands „toverij” heet (Hand. 8 : 9 en 13). Tot de toverij behoren de *bezweringen*, dat men bepaalde woorden en ceremoniën gebruikt volgens het verdrag met de duivel, door welke woorden of werken de duivel uitvoeren zal hetgeen de bezweerders willen. De woorden en ceremoniën vermogen niets, maar daardoor volbrengt de duivel zijn beloften, opdat hij de mensen van God aftrekken kan.

4. *Superstitie of bijgeloof*, namelijk wanneer men aan bepaalde dingen en het gebruik van gebaren of woorden bepaalde werkingen toeschrijft, die noch door natuurlijke of burgerlijke redenen, noch door Gods Woord aangewezen kunnen worden, en die of niet uitkomen of van de duivel en andere oorzaken, dan men gemeend had, geschieden. Hoewel dit geen verdrag met de duivel is, toch is het afgoderij. Onder deze ondeugden worden ook de voorzeggingen op grond van het geschrei en de vlucht der vogels, de waarnemingen der dromen, het waarzeggen, en de tekenen en voorspellingen der tekenuitleggers begrepen, die allen samen met nadrukkelijke woorden in de Schrift verdoemd worden, Lev. 20 : 27, Deut. 18 : 10v., Jes. 44 : 25 en 47 : 13, enz.

5. *Vertrouwen op schepselen*. Omdat het vertrouwen een eer is, die men alleen aan God schuldig is, strijdt het vertrouwen op schepselen duidelijk met de kennis Gods. Want hij die deze eer aan de schepselen bewijst, verzint inderdaad meer goden; om welke reden God dan ook in Zijn Woord allen totaal verdoemt, die of op mensen of op rijkdommen of helemaal op bepaalde geschapen dingen hun vertrouwen stellen. En zo wordt ook ten opzichte van deze ondeugd de *gierigheid* verdoemd, Ps. 52 : 9 en 62 : 11, Jer. 17 : 5, Matth. 6 : 24 en Ef. 5 : 5.

6. *Afgoderij*, welke hierna in Antwoord 95 beschreven wordt. Deze bestaat uit twee delen. Het eerste is, als men een ander dient dan de ware God, of als men als God dient hetgeen geen God is. Dit is de meest openbare en grofste afgoderij, en behoort eigenlijk tot dit gebod. Het tweede deel is, als men wel de ware God dient, maar op een andere manier dan Hij in het 2e gebod, en overal in Zijn Woord bevolen heeft. Deze afgoderij is niet zo grof, en wordt in het 2e gebod verboden.

7. *Verachting van God*, als men God wel kent, gelijk de waarheid is, maar daardoor niet bewogen wordt om Hem lief te hebben en te dienen, of als men wel de enige waarachtige God, Die in de Kerk geopenbaard is, kent, maar door die kennis niet opgewekt wordt tot liefde, dienst, vreze en vertrouwen op God. Want de kennis van de ware leer van God is niet voldoende, als er deze aandoening niet bij komt. Anders zouden de duivelen en de heidenen ook de ware kennis van God bezitten;

hetgeen de Apostel ontkent, Rom. 1 : 20v.: „Zij zijn niet te verontschuldigen; omdat zij God kennende, Hem als God niet hebben verheerlijkt of gedankt”, enz.

II. *Geloof*, dat is een zékere wetenschap en een vast vertrouwen, waardoor wij het ganse Woord van God dat ons nagelaten is, aannemen, en waardoor wij stellig vertrouwen, dat de belofte van de genadige barmhartigheid ook ons toekomt; en wanneer wij deze weldaad van God met een vast vertrouwen aannemen en daarin gerust zijn, ontsteekt ze (n.l. het geloof) in het verstand, de wil en het hart der uitverkorenen door het Woord van God en de Heilige Geest, een vreugde in God, een aanroeping van Zijn Naam en een gehoorzaamheid aan al Zijn geboden, 2 Kron. 20 : 20: „Geloof in den HEERE uw God, zo zult gij bevestigd worden; gelooft aan Zijn profeten en gij zult voorspoedig zijn.”

Tegen het geloof strijdt, als te weinig:

1. *Ongelovigheid*, als men geen geloof geeft aan hetgeen men van God hoort en weet.
2. *Twijfel*, als men de leer van God niet vast gelooft, noch ze niet helemaal bestrijdt, maar men al twijfelende nu eens aan deze, dan weer aan gene zijde, zich flauwtjes buigt.
3. *Wantrouwen*, als men de kennis die men van God en Zijn beloften bezit, zich niet toe-eigent, en uit vrees van God verlaten te zullen worden, van zijn plicht afwijkt en hulp zoekt buiten God. Over al deze ondeugden wordt gesproken in 1 Joh. 5 : 10: „Die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijnen Zoon.”
4. Een *tijdgeloof* of een *afval van het geloof*, als men de christelijke leer gelooft en zich over de kennis ervan voor een tijd verblijdt, echter zonder toe-eigening van, en vertrouwen op de belofte van Gods genade, en zonder wedergeboorte; en als men dus door aanvechtingen of andere oorzaken overwonnen wordt, en deze instemming en belijdenis weer verwerpt, Matth. 13 : 20v.: „Maar die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort en dat terstond met vreugde ontvangt; doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd”; Luk. 8 : 13: „Zij geloven maar voor een tijd, en in den tijd der verzoeking wijken zij af”; Hand. 8 : 13: „En Simon geloofde ook zelf”, enz.; Hebr. 6 : 4: „Het is onmogelijk, degenen die eens verlicht zijn”, enz.

Tegen het geloof, als té veel, strijdt:

1. Het *verzoeken van God*, als men uit ongelof of wantrouwen of verachting van God, door vertrouwen en begeerte van zijn eigen wijsheid, macht of eer, van Gods Woord en van de door God ingestelde orde afwijkt, en zo onderzoeken wil, of God wel waarachtig en machtig is, en als men God moedwillig en hoogmoedig tergt en tot toorn verwekt, Deut. 6 : 16, Matth. 4 : 7: „Gij zult den Heere uwen God niet verzoeken”; 1 Kor. 10 : 9: „En laat ons Christus niet verzoeken, gelijk ook sommigen van hen verzocht hebben, en werden van de slangen vernield”, en vers 22: „Of tergen wij den Heere? Zijn wij sterker dan Hij?”
2. *Vleselijke zorgeloosheid*, als men leeft, zonder eens aan God en Zijn wil, of aan zijn eigen zwakheid en aan de gevaren waar men steeds in verkeert, te denken en zonder zijn zonden te belijden of te beschreien, ja, zonder vreze Gods, en toch zichzelf wijs maakt en belooft, dat men van Gods toorn en van Zijn straffen vrij is, Matth. 24 : 37-39: „Gelijk de dagen van Noach waren, also zal ook zijn de toekomst van den Zoon des mensen. Want gelijk zij waren in de dagen vóór den zondvloed, etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende, tot den dag toe in welken Noach in de ark ging; en bekenden het niet, totdat de zondvloed kwam en hen allen wegnam: also zal ook zijn de toekomst van den Zoon des mensen.” Vergelijk ook Luk. 21 : 34 en Rom.

2 : 4v.

III. *Hoop*, welke is een zékere verwachting van het eeuwige leven, dat om Christus' wil uit genade gegeven zal worden, en ook van de verzachting van de huidige tegenheden, en van de verlossing daaruit, naar het welbehagen des Heeren, Job 13 : 15: „Ziet, zo Hij mij doodde, zoude ik niet hopen?” Ps. 37 : 7: „Zwijg den HEERE en verbeid Hem” en 42 : 6: „Wat buigt gij u neder, o mijne ziel, en zijt onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven voor de verlossingen Zijns aangezichts”; 1 Petrus 1 : 13: „Hoopt volkomenlijk op de genade, die u toegebracht wordt in de openbaring van Jezus Christus”; Rom. 5 : 5: „De hoop beschaamt niet”, en 8 : 24: „Wij zijn in hope zalig geworden.”

De hoop komt voort uit het geloof, want wie verzekerd is van de tegenwoordige goede wil van God, die is ook verzekerd van de toekomstige, aangezien God niet veranderd wordt, Rom. 11 : 29: „De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk.” Toch bestaat er een verschil tussen het geloof en de hoop. Het geloof omhelst de tegenwoordige weldaden van God en Zijn goede wil jegens ons, en de hoop (omhelst) de toekomstige werkingen of vruchten van de tegenwoordige en eeuwigdurende wil van God, Hebr. 11 : 1: „Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet”; Rom. 8 : 24v.: „Want wij zijn in hope zalig geworden. De hoop nu die gezien wordt, is geen hoop; want hetgeen iemand ziet, waarom zal hij het ook hopen? Maar indien wij hopen hetgeen wij niet zien, zo verwachten wij het met lijdzaamheid.”

Tegen de hoop strijdt, als te weinig:

1. *Wanhoop*, wanneer men zijn zonden groter acht dan de verdiensten van Gods Zoon, en als men de barmhartigheid Gods, die in de Zoon als Middelaar aangeboden wordt, verwerpt; en als men dus niet de weldaden Verwacht, die aan de gelovigen beloofd zijn, maar als men gepijnigd wordt door een vreselijk gevoel van Gods toorn en door vrees om in de eeuwige straf geworpen te worden, ja, als men God als een wrede tiran vol verschrikking vreest en haat, Gen. 4 : 13: „Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde.” Hiervan maant Paulus ons af, 1 Thess. 4 : 13: „Opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben”; Rom. 5 : 20: „Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest.”

2. *Twijfel* aan de toekomstige weldaden, die in het Woord nadrukkelijk beloofd zijn, of van het eeuwige leven, van de bescherming en verlossing uit de verzoekingen, en van de volharding tot het einde toe.

Tegen de hoop strijdt, als té veel: de *vleselijke zorgeloosheid*, die even tevoren al beschreven is. En zoals deze overal in Gods Woord streng verboden wordt, zo wordt de geestelijke zorgeloosheid het allermeeft geprezen en bevolen, en wordt in alle Godzaligen vereist, daar ze ons tegen alle verschrikkingen van het geweten versterkt en bevestigt inzake Gods genade, en niets anders is dan het geloof en de hoop samen verbonden met een oprechte boetvaardigheid, welke niet vreest door God verlaten of verworpen te worden, vanwege de zekerheid van Gods onveranderlijke wil en gunst jegens hen. Hiervan staat in Rom. 8 : 31v. geschreven: „Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?”

IV. *Liefde Gods*, die hierin bestaat, dat men God kent als ten hoogste goed en weldadig jegens ons, en daarom is men meer en meer begerig om met Hem verenigd te worden, en dat Zijn wil vóór alle dingen geschiede, en dat men bereid is om alles wat wij liefhebben, om Zijnentwil gaarne te verliezen; of dat men door de kennis van Gods oneindige

goedheid Hem zo bemint, dat wij alle dingen liever zouden willen verliezen, dan dat wij Zijn gemeenschap zouden moeten ontberen, of Hem in enige zaak vertoornen.

Want de *oprechte liefde* omvat twee dingen:

1. Dat men ijverig zoekt en begeert het welzijn en behoud van hem die men liefheeft.
2. Dat men daarmee zoekt verenigd te zijn, of dat het met ons moge samengevoegd worden, Deut. 6 : 5: „Zo zult gij den HEERE uwen God liefhebben met uw ganse hart”, enz., Luk. 14 : 26: „Indien iemand tot Mij komt, en niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broeders en zusters, ja ook zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn.”

Met de liefde van God strijdt, als te weinig:

1 De *verwerping* der liefde van God, of *verachting en haat van God*, als men om de natuurlijke afkeer van God en Zijn rechtvaardigheid en om de genegenheid tot zondigen, van God wegvlucht, Die de zonden aanklaagt en bestraft, en als men tegen Hem toornig is, Rom. 8 : 6: „Het bedenken des vleses is de dood; maar het bedenken des Geestes is het leven en vrede.”

2. *Ongeregelde liefde tot zichzelf of tot de schepselen*, als men zijn eigen begeerlijkheden of wellusten of leven of eer of andere dingen, in plaats van God en van Zijn wil en eer stelt, en men Hem liever wil vertoornen en verachten dan de dingen die we liefhebben, verliezen, Matth. 10 : 37: „Die vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig.”

3. *Veinzen dat men God liefheeft* (Copius: of huichelarij en geveinsdheid. Wanneer de mens zich gedraagt, alsof er een rechte liefde en vreze Gods in zijn hart ware, en steeds een van de eersten is - zoals men zegt -, wanneer het Woord Gods en de sacramenten bediend worden; daar het toch in werkelijkheid bij hem niet anders is dan een Epicureïsche goddeloosheid en een innerlijke, verborgen schalksheid en boeverij, waarvoor zich alle vrome christenen ernstig moeten wachten).

In *te veel* wordt hier *nimmer gezondigd*, want God wordt nooit te veel door ons bemind.

V. *Vreze Gods*, welke hierin bestaat, dat men Gods oneindige toorn over de zonden en Zijn macht om te straffen belijdt, en dat men het voor het grootste kwaad acht om God te vertoornen, en van Hem vervreemd te worden, en men daarom ten zeerste de zonde haat en verfoeit, ja dat men bereid is, liever alle andere kwaden te verdragen dan God in enige zaken te willen vertoornen. Of, dat men wil bekennen Zijn wijsheid, macht, rechtvaardigheid en recht dat Hij over alle schepselen heeft, en omdat wij aan hem onderworpen zijn, Hem niet willen vertoornen, Lev. 1-9 : 14: „Gij zult voor uwen God vrezen. Ik ben de HEERE”; Jer. 10 : 7: „Wie zou U niet vrezen, Gij Koning der heidenen? Want het komt U toe; omdat toch onder alle wijzen der heidenen en in hun ganse koninkrijk niemand U gelijk is”; Job 37 : 22 en 24: „Bij God is een vreselijke majesteit! Daarom vrezen Hem de lieden”; Dan. 6 : 27: „Van mij (zegt Darius) is een bevel gegeven, dat men in de ganse heerschappij mijns koninkrijks beve en siddere voor het aangezicht van den God van Daniël; want Hij is de levende God en bestendig in eeuwigheden”, enz.

Bezwaar. Het opperste Goed kan niet gevreesd worden. Want vrezen is als men enig kwaad probeert te ontvluchten. God is het hoogste Goed. Dus kan God niet gevreesd worden.

Antwoord. Het hoogste Goed kan niet gevreesd worden, niet namelijk uit het oogpunt dat Hij het hoogste Goed is. Maar Het kan wel gevreesd worden uit het oogpunt dat Het ook nog wat anders is. Zo wordt God gevreesd, niet omdat Hij het hoogste Goed is (want als zodanig wordt Hij bemind!), maar omdat Hij rechtvaardig en machtig is om te

straffen, of omdat Hij ons het kwaad der vernieling en der straf kan toezenden.

Daarom zijn de vrees voor God en de liefde tot God hierin onderscheiden: De liefde streeft naar het goede, n.l. naar God, en naar de vereniging met Hem; en de vrees ontvlucht het kwaad, n.l. om God niet te vertoornen en van Hem gescheiden te worden. Of: de liefde bestaat daarin, dat men het opperste Goed niet ontberen wil, en de vrees bestaat daarin, dat men de toorn van het hoogste Goed vermijdt. Zo ook: de liefde komt voort uit de kennis van Gods goedheid, en de vrees uit de kennis van Zijn macht, rechtvaardigheid en recht, dat God over alle schepselen heeft.

De vreze Gods in de zalige engelen en mensen in het eeuwige leven, is: dat ze ten zeerste van de zonden en straffen der zonden een afkeer hebben, maar zonder weemoed; want in hen is zonde noch straf der zonde, en zij zijn ervan verzekerd, dat ze nimmermeer zullen zondigen of gestraft worden, Jes. 25-: 7, Openb. 7 : 18 en 21 „God zal alle tranen van hunne ogen afwissen; en de dood zal niet meer zijn, noch rouw noch gekrijt noch moeite zal meer zijn.”

De vreze Gods in de wedergeborenen in dit leven wordt een *kinderlijke vrees* genoemd; en dat is een kennis van de zonde en van Gods toorn daarover, en een hartelijk leedwezen over de bedreven zonden, over het vertoornen van God en over de ellende, die wij en anderen vanwege de zonde verduren; en ze is een vrees om nog meer te zullen zondigen en gestraft te worden, en een vurige ijver om deze kwaden te ontkomen, omwille van de kennis die wij bezitten vuil Gods barmhartigheid, die ons door Christus bewezen is, Luk. 23 : 40: „Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt?”; Matth. 10 : 28: „Maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel.” Deze vrees wordt *kinderlijk* genoemd, omdat ze zodanig is, als de vrees van kinderen voor de ouders, die leedwezen hebben, omdat hun vader vertoornd is, en zij vrezen dat ze hem nog meer vertoornen en zij nog meer gestraft zullen worden; en toch zijn ze steeds in hun gemoed voldoende verzekerd van de liefde en het goede hart van de vader jegens hen. Daarom hebben zij hem lief, en om deze liefde des vaders, die ze vertoornd hebben, zijn ze nog veel meer weemoedig, zoals van Petrus gezegd wordt, Matth. 26 : 75: „Naar buiten gaande, weende hij bitterlijk.”

Van deze *kinderlijke vrees* is de *slaafse* erg verschillend. Want de vrees van de knechten voor hun heren is veelal, dat men de straffen tracht te ontkomen, zonder geloof, en zonder begeerte en vlijt om zijn leven te veranderen, vergezeld met wanhoop, en een vlieden van God en een afscheiding van Hem.

1. De *kinderlijke vrees* komt voort uit een vertrouwen op, en een liefde tot God; de *slaafse* uit de kennis en aanklacht der zonde, en uit het gevoel van Gods toorn.

2. De *kinderlijke vrees* heeft vooral een afkeer van het vertoornen van God, of van de zonden, maar niet van God Zelf. De *slaafse* vreze vliedt en haat niet de zonden, maar de straffen en oordelen van God, en daarom ook God Zelf.

3. De *kinderlijke vrees* is vergezelschap van een verzekering der zaligheid en des eeuwigen levens; de *slaafse* vrees gaat gepaard met een vrees en verwachting van de eeuwige verdoemenis en verwerping door God, die des te groter is, naar mate de twijfel of wanhoop inzake Gods barmhartigheid groter is. Deze vrees leeft in de *duivelen* en *goddelozen*, en is het beginsel van de eeuwige dood, welke de goddelozen al in dit leven gevoelen, Gen. 3 : 10: „Ik hoorde Uwe stem in den hof en ik vreesde”; Jak. 2 : 19: „De duivelen geloven het ook, en zij sidderen.”

Men moet erop letten, dat de liefde en vreze voor God in de Schrift menigmaal genomen wordt voor de gehele dienst van God, of voor de algemene en ganse gehoorzaamheid aan alle geboden Gods, zoals 1 Joh. 5 : 2: „Hieraan kennen wij, dat wij de kinderen Gods liefhebben, wanneer wij God liefhebben en Zijne geboden bewaren”; 1 Tim. 1 : 5: „Het einde des gebods is liefde uit een rein hart en uit een goede

consciëntie en uit een ongeveinsd geloof"; Spr. 1 : 7: „De vreeze des HEEREN is het beginsel der wetenschap.” De reden hiervan is: omdat de liefde en vreeze Gods (daar ze uit het geloof en de hoop voortkomen) een oorzaak zijn van de gehoorzaamheid. Want zij die God werkelijk liefhebben en vrezen, willen Hem in geen ding vertoornen, maar zijn ijverig om alles te doen wat Hem aangenaam is.

Tegen de vreeze Gods strijdt, als te weinig: goddeloosheid, vleselijke zorgeloosheid en *verachting van God*; en als te veel: een *slaafse vrees* en wanhoop, waarover al eerder gehandeld is.

VI. *Nederigheid*, of ootmoed, welke hierin bestaat, dat wij belijden dat al het goede, dat in ons is en door ons gedaan wordt, er niet is door enige kracht of waardigheid onzerzijds, maar door de onverdiende en genadige goedheid van God, en dat wij daarom God in waarheid vrezen en onze gebreken en ondeugden belijden en beschreien; dat wij geen hoger plaats begeren noch vertrouwen op onze gaven, maar alleen op Gods hulp, ons binnen onze roeping houden, anderen naast ons niet verachten, noch hen hinderen bij het uitoefenen van hun ambt, maar dat wij belijden, dat ook anderen dienstige en geschikte instrumenten Gods zijn of kunnen worden; en dat wij hun daarom gaarne hun plaats en eer toekennen en voor hen wijken; ook, dat wij naar geen uitnemendheid boven anderen streven, maar tevreden zijn met de gaven en positie die God ons verleend heeft; en dat wij al onze gaven en arbeid besteden tot eer van God en tot welzijn en zaligheid van de naasten, ook zelfs van hen, die minder en onwaardig zijn, en dat wij tegen God niet murmureren, hetzij dat onze hoop mocht feilen, of dat wij veracht worden, maar dat wij God in alles de lof der wijsheid en rechtvaardigheid toekennen, 1 Kor. 4 : 7: „Wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen? En zo gij het ook ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij het niet ontvangen hadt?” 1 Petrus 5 : 5v.: „Zijt met de ootmoedigheid bekleed; want God wederstaat de hovaardigen, maar den nederigen geeft Hij genade. Vernedert u dan onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd”; Mark. 10 : 15: „Zo wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt gelijk een kindeken, die zal in hetzelfde geenszins ingaan”; Fil. 2 : 3: „Doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de een den ander uitnemender dan zichzelf.”

Tegen de nederigheid strijdt, als te weinig: *hovaardij* of *trots*, als men zijn gaven niet aan God, maar aan zijn eigen waardigheid toeschrijft, en men dus God niet oprecht vreest, noch zijn gebreken belijdt en beschreit, maar soms hoger positie begeert; als men niet op Gods hulp, maar op zijn (eigen) gaven vertrouwt, zichzelf alle dingen toeschrijft, dingen onderneemt die ons vermogen te boven gaan of niet tot onze roeping behoren; als men anderen naast zich veracht en verdrukt, als men voor niemand opzij gaat, maar boven alle anderen verheven wil zijn, en als men zijn gaven en aanslagen vooral tot zijn eigen eer aanlegt, en op de mensen, ja zelfs op God toornig is, als deze onze aanslagen verhinderd worden, en men God van dwaling of onrecht beticht, als Zijn wil en welbehagen met de menselijke oordelen en genegenheden niet overeenkomt. Of korter: Als men over zichzelf en zijn gaven verwonderd is, en alles aan zichzelf toeschrijft; als men dingen onderneemt die ons niet aangaan, en men tegen God murmureert, als onze begeerten verhinderd worden, 1 Petrus 5 : 5: „God wederstaat de hovaardigen”; Spr. 16 : 5: „Al wie hoog is van hart, is den HEERE een gruwel.”

Hiertegen strijdt ook, als te veel: *veinzing van nederigheid*, als men een lof der nederigheid zoekt, door verzaking der dingen, die iemand toch aan zichzelf in zijn eigen gemoed toeschrijft, hetzij naar waarheid of ten onrechte; en door weigering der dingen die hij nochtans begeert en heimelijk probeert te verkrijgen, Matth. 6 : 16: „Wanneer gij vast, toont geen droevig gezicht gelijk de geveinsden; want zij mismaken

hun aangezichten, opdat zij van de mensen mogen gezien worden, als zij vasten. Voorwaar, Ik zeg u, dat zij hun loon weg hebben.” Aristoteles noemt deze ondeugd „baucopanourgian”, wat zoveel betekent als *een geveinsde verachting*; en die met deze ondeugd beladen zijn, noemt hij „baucopanourgous”, d.w.z. geveinsdelijk verachtende, of zoals sommigen het vertalen, hovaardige schalken en bedriegers. Dit zijn de woorden van Aristoteles, lib. 4. cap. 13. Ethic.: „En zij die kleine en publieke dingen overzien en verachten, dezen worden Baucopanourgdi, d.w.z. loze schalken genoemd, en worden allerwege veracht. En soms blinkt deze hovaardij uit, zoals de kleding der Lacedaemoniërs. Dat is een dubbele hovaardigheid.”³

VII. *Lijdzaamheid*, welke hierin bestaat, dat wij bekennen de wijsheid, voorzichtigheid, rechtvaardigheid en goedheid van God, Hem gehoorzaam zijn in het verdragen van alle tegenheden, die God hebben wil dat wij verdragen zullen, en dat wij om de weemoed niet murmureren tegen de Heere, noch iets doen in strijd met Zijn gebod, maar dat wij altijd in alle weemoed en pijn het vertrouwen en de hoop behouden, dat God ons helpen zal, en dat wij van Hem verlossing begeren, en door deze kennis van, en dit vertrouwen op Gods wil, onze weemoed matigen. Of korter: Dat wij bekennen de macht en majesteit van God, en op Zijn Goddelijke hulp en verlossing vertrouwen, Gode gehoorzaam zijn in het verdragen van de kwaden die Hij ons toezendt, Ps. 37 : 7: „Zwijg den HEERE en verbeid Hem”, en vers 34: „Wacht op den HEERE en houd Zijn weg, en Hij zal u verhogen.” En nederigheid en lijdzaamheid behoren tot het eerste gebod, niet alleen omdat het delen zijn van de innerlijke gehoorzaamheid die God wil dat men Hem bewijzen zal, maar ook omdat ze volgen en voortkomen uit een waarachtige kennis, vertrouwen, liefde en vreze van God, als noodzakelijke vruchten ervan.

Tegen de lijdzaamheid strijdt, als te weinig: *Onlijdzaamheid*, of *ongeduld*, welke is, als men uit onwetendheid en wantrouwen der Goddelijke wijsheid, voorzichtigheid, rechtvaardigheid en goedheid God niet gehoorzaam zijn wil in het verdragen der tegenheden, die Hij wil dat wij verdragen zullen, en men om de weemoed tegen God murmureert, en iets doet tegen Zijn geboden in; ook als men van God geen hulp en verlossing begeert of verwacht, noch ook door kennis van, en vertrouwen op Gods wil de weemoed matigt; maar daaraan toegeeft en erdoor overwonnen, of gedreven Of verwekt wordt tot wanhoop. Voorbeelden hiervan zijn Saul en Judas; ook vele hartstochten in de klachten van Job, waardoor ook de Godzaligen menigmaal overwonnen worden.

Daartegen strijdt ook, als te veel: *roekeloosheid*, als men uit een onwetende zothed niet let op de gevaren of op zijn beroep, of op de wil van God, of als men uit een ijdel vertrouwen op zichzelf, zonder noodzaak zelfs bepaalde gevaren riskeert, Sirach 3 : 27: „Wie het gevaar liefheeft, zal erin vergaan.” Men dient erop te letten, dat er in dit gebod en ook in de andere geboden, dezelfde ondeugden tegen vele en verschillende deugden gesteld worden. Zo strijdt met het geloof, de hoop en de vreze Gods: *vleselijke zorgeloosheid*. Met de hoop, liefde, vreze Gods en lijdzaamheid strijdt het *verzoeken van God*, enz. Met de waarachtige kennis Gods en het geloof strijdt allermeest *afgoderij*. Hetzelfde gebeurt ook bij de deugden en ondeugden der andere geboden.

³ De Lacedaemoniërs droegen een eenvoudig verachtelijk kleed, om daardoor een eer der matigheid en nederigheid te verkrijgen, zoals thans de Wederdopers doen. Noot van prof. v. d. Honert.

Vraag 95. Wat is afgoderij?

Antwoord. Afgoderij is in de plaats van de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of nevens Hem iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen stelt a).

a) Ef. 5 : 5, 1 Kron. 16 : 26, Fil. 3 : 18v., Gal. 4 : 8, Ef. 2 : 12; 1 Joh. 2 : 23, 2 Joh., vers 9, Joh. 5 : 23.

Verklaring van Vraag 95.

Omdat de afgoderij de voornaamste zonde is, die hier in dit gebod verboden wordt, en ze ook menigerlei is, zo wordt hier in deze Vraag daarover zeer geschikt in het bijzonder gehandeld. Dat er twee soorten afgoderij door God in Zijn wet verboden zijn, is al eerder ter sprake gekomen. De ene is er, als de waarachtige God niet gediend wordt, of om nog duidelijker te spreken: als men belijdenis doet van een andere god te dienen, of ook wanneer men zijn vertrouwen op iets anders stelt. De andere afgoderij gaat meer bedekt toe, wanneer men wel geen belijdenis van een andere god te dienen doet, maar toch van de wijze van de dienst, die God Zelf bevolen heeft, afdwaalt en daarin iets verandert of een andere wijze om Hem te dienen, voorgenomen wordt, waarover hierna bij het tweede gebod gehandeld zal worden; zoals over de eerste soort bij het eerste gebod en hier wat breder stilgestaan wordt. Opdat dan deze lelijke zonde beter gekend en verstaan worde, dient men erop te letten, op hoeveel manieren de mensen zich voor God daarin vergrijpen.

Hetgeen wij in onze taal *afgoderij* noemen, is in het Latijn *idololatria*, afkomstig van het Griekse woord „Eidololatreia”, d.w.z. afgodendienst. En een afgod is allerlei gedaante of gestalte die de mensen vinden, verdichten of zichzelf verbeelden, om daarmee de Heere God uit te beelden, en zo iets anders te hebben (behalve de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft), waarop zij hun vertrouwen en hoop stellen en hetwelk zij als God dienen. Waarbij opgemerkt kan worden, dat in strijd met het eerste gebod op tweeërlei wijze afgoderij bedreven wordt: ten eerste, als de ware God niet gediend wordt, of er een ander naast Hem gediend of in Zijn plaats gesteld wordt, dan hebben deze mensen God niet, of zij houden iets anders naast God en in Zijn plaats, hetgeen zij voor hun god of een medegod houden. Ten anderen, als de mensen wel blijven bij de belijdenis van de enige ware God, maar hun vertrouwen en hoop niet uitsluitend op Hem, maar ook op iets anders, wat het dan ook moge zijn, stellen. En al houden zij dat voor geen God in hun hart, toch bewijzen zij het hetgeen Godes is, en kleven het met hun hart aan, en zo is het hun als God.

Zij worden *afgodendienaars* bevonden te zijn, volgens de eerste manier, die in hun gemoed, wil en hart een andere god dienen dan Hem Die Zich geopenbaard heeft in de schepping van hemel en aarde; in de verlossing van Zijn Kerk uit Egypte, en in nog andere wonderwerken, zoals de Schrift die meedeelt. Evenzo degenen die wèl belijden dat zij de enige ware God dienen, Die hemel en aarde geschapen heeft, maar Die in hun verbeelding (lettert., fantasie) en gedachten een andere god bedoelen, die zij zichzelf verzinnen, en niet zoals Hij Zichzelf in Zijn Kerk door Zijn Woord heeft geopenbaard en heerlijk betoond. Daarvan zijn onze *Joden*, de *Arianen*, de *Mohammedanen* of *Turken* niet vrij, die wel enigszins beweren dat zij de enige, eeuwige en onbegrijpelijke God, de Schepper der wereld belijden, maar die Hem niet dienen zoals Hij Zich in Zijn Woord openbaarde, namelijk Eén in Wezen en Drie in Personen (Joh. 5 : 23, 1 Joh. 2 : 23, 2 Joh., vs. 1. Dus vallen zij van de belijdenis die zij schijnen te

willen bekennen, af, en door Hem te verloochenen, vervallen zij tot een andere god, die geen God is, maar van wie zij zichzelf gedroomd, verdicht en ingebeeld hebben, dat hij God is. Volgens de tweede manier moeten geacht worden afgodendienaars te zijn, zij die iets hebben, waarop zij hun betrouwen en hoop stellen, behalve op de enige en ware God, op Wie alleen ons vertrouwen rusten en onze hoop staan moet. Zoals bij voorbeeld een gierigaard, die zijn hoop op zijn rijkdommen stelt en zo een afgodendienaar wordt. Zo ook wanneer iemand meer op de medicijnmeesters vertrouwt, of op bepaalde uiterlijke middelen, dan op God (2 Kron. 16 : 1; die zijn vader, kind of vrouw enz. liever heeft dan God (Matth. 10 : 37, 1 Sam. 2 : 2; die van hun buik hun god maken (Tit. 3 : 1, en die de sacramenten aanbidden in plaats van God Zelf, of eraan toeschrijven hetgeen van God is, die hebben allen samen een afgod, en zijn aan overtreding van dit eerste gebod schuldig. Want God geeft daarmee te kennen, als Hij zegt: „Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben”, dat geen ding in ons hart verborgen is, of het is voor Zijn aangezicht openbaar; dat wij ons daarom niet minder moeten wachten voor die afgod, waaraan ons hart verkleefd is, op vertrouwt of hoopt, al is het voor de mensen verborgen, als wij schuldig zijn ons te wachten voor de publieke afgoderij, die door iedereen voor zodanig gehouden wordt, aangezien de gehoorzaamheid, vertrouwen en hoop op Hem, zoals Hij die in Zijn wet van ons eist, volkomen en geestelijk is, en speciaal vordert, dat ons hart, ziel en alle affecten of genegenheden tot Zijn dienst overeenkomen en samenstemmen.